

Θεολογική Παρουσία

«Ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο»
(Ἰωάν. 1,17)

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ • ΤΕΥΧΟΣ 6 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009
ΕΝΩΣΗ ΘΕΟΛΟΓΩΝ ΝΟΜΟΥ ΛΕΣΒΟΥ

Ἀφιέρωμα

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ (1927-2007)

Ὁ Ἰωάννης Φουντούλης γεννήθηκε τὸ 1927 στὸ Μεσαγρὸ τῆς Λέσβου ἀπὸ γονεῖς Μικρασιάτες. Σπούδασε Θεολογία στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀποφοίτησε μὲ ἄριστα. Στὴν συνέχεια ἔκαμε ἄριστες μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ Βέλγιο, στὴν Γερμανία καὶ στὴ Γαλλία. Ἀναγορεύθηκε διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἔχει ἐργαστεῖ καὶ ἐκπονήσει μελέτες καὶ βιβλία ἐπὶ λειτουργικῶν χειρογράφων σὲ βιβλιοθήκες καὶ μουσεῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀρθρογράφησε σὲ πληθῶρα περιοδικῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος. Συνέχισε δὲ νὰ ἐργάζεται ἀκούραστα καὶ μετὰ τὴν συνταξιοδότησή του. Ἐλαβε μέρος σὲ πολλὰ συνέδρια, στὰ ὅποια ἄφησε ἀνεξίτηλη τὴν προσωπικὴ του σφραγίδα. Ἐργάστηκε δημιουργικὰ γιὰ τὴν Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Ἡ Τοπικὴ Ἐκκλησία τῆς γενέτειράς του τοῦ ὀφείλει πολλὰ,

δεδομένου ὅτι συνετέλεσε τὰ μέγιστα στὴν ἀνίχνευση καὶ προβολὴ τῶν Λεσβίων Ἀγίων. Συνδέθηκε πνευματικὰ καὶ συγγενικὰ μὲ τὸν ἀείμνηστο Μητροπολίτη Μυτιλήνης Ἰάκωβο Β΄. Ἀπεβίωσε στὶς 24 Ἰανουαρίου 2007.

Ἐπιμέλεια ἀφιερώματος:
Παναγιώτης Τσαγκάρης, Εὐστράτιος Δουμούζης
Καθηγητὲς Θεολόγοι

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ

Ο ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

του Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Ι. Καλλιακμάνη
 Καθηγητή Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.

Από το βιβλίο «Το μυστήριο του θανάτου εις την λατρείαν της Εκκλησίας»
 Κλάδος εκδόσεων της Έπικοινωνικής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος,
 Αθήναι 2009

... Η αναφορά στη ζωή και το έργο ανθρώπων του πνεύματος που διακόνησαν αθόρυβα την Εκκλησία, τη θεολογία και την κοινωνία καθίσταται δύσκολη, διότι αφ' ενός υπάρχει ο κίνδυνος της υπερβολής και αφ' ετέρου της έλλειψης. Το ήθος όμως του ακαδημαϊκού διδασκάλου Ι. Φουντούλη δεν αφήνει περιθώρια για ακρότητες. Εμπνέει και μετά το θάνατο του την Αριστοτελική μεσότητα, ενώ η χαρακτηριστική του απλότητα, που πήγαζε από μία αυθεντική προσωπικότητα και έκρυβε την παραδοσιακή του αρχοντία δεν μπορεί να παραδοθεί από τους μαθητές, τους συνεργάτες και τους φίλους του στη λήθη του χρόνου. **Όσοι τον γνώρισαν, συνεργάστηκαν ή μαθήτευσαν κοντά του θα ένθυμούνται τον θαυμάσιο άνθρωπο, τον πολύτιμο συνεργάτη, το σοφό διδάσκαλο.** Ορισμένα αποσπάσματα της διδασκαλίας του, που περιλαμβάνονται στο δημοσίευμα αυτό, μαρτυρούν του λόγου το αληθές...

... Ένδεικτικά του λειτουργικού ήθους και της «συντετριμμένης καρδιάς» του στο απόγειό της διεθνούς αναγνώρισης του έργου του είναι όσα είπε μεταξύ άλλων στην τιμητική γί' αυτόν βραδιά στο Βελιγράδι: «Κατά τα κρατούντα ακαδημαϊκά ήθη, ο απολαμβάνων μιας ακαδημαϊκής ύψιστης τιμής... αναπτύσσει δι' ολίγων θέμα, της ειδικότητας του βεβαίως, κατά το δυνατόν δε ενδιαφέρον την έκλεκτην όμηγυριν. Μακράν από έμε να διδάξω θεοδιδάκτους αδελφούς και πατέρας ή έστω να ειπώ κοινότητα πράγματα, όμιλών ως προς άγνοούντας ή έστω άτελώς γνωρίζοντας. Έσκέφθην ότι, τί άλλο τιμάτε εις έμέ, ει μη τον ακαδημαϊκόν διδάσκαλον, που κατά το έλεος και κάτ' άνοχήν Θεού και παρά την Κυριακήν απαγόρευσιν («μηδέ κληθήτε καθηγηταί, εις γάρ ύμών ό καθηγητής, ό Χριστός», Ματθ. 23,10), άντεποιήθη του έργου της διδασκαλίας επί μακρά έτη, μίαν όλόκληρον ζωήν. Ηυδόκησε δε ό χορηγός της ζωής αι ήμέραι τών έτών μου να φθάσουν το βιολογικόν όριον του Ψαλμωδού («αι ήμέραι τών έτών ήμών έν αυτοίς έβδομήκοντα έτη», Ψαλμ. 89,10) και «έν δυναστείαις» (κατά το δυνατόν και κατά το θέλημα του Θεού) να υπερβαίνουν το όριον εκείνο... Μη έχων δε λόγον δι' ουδέν άλλον πεδίο και «θέμα μόνον της ζωής μου», της μελέτης μου, τών έρευνών, της οίασδήποτε ποιότητας συγγραφής και της καθ' οιονδήποτε τρόπον προσφερόμενης ακαδημαϊκής ή άλλης «τάχα και» διδασκαλίας μου... επiléξας τον κλάδον της έπιστήμης της λατρείας ...ένόμισα χρήσιμον ...να καταστήσω κοινωνούς, οιονεί έν δημοσία έξομολογήσει» (Ορθοδοξία, τευχ. δ', 2003, σ. 910-911). Πώς να έξηγηθούν οι λόγοι αυτοί; Αποτελούν έκφράσεις μετριοφροσύνης; Απολογισμό μιας μακράς και γόνιμης διδασκαλίας; Αποχαιρετισμό προς την ακαδημαϊκή κοινότητα; Έκφραση πρόδηλης άμηχανίας ένος μεγάλου διδασκάλου που δεν έπεδίωξε να φαίνεται ως τέτοιος; Έκφραση άμηχανίας μπροστά στη συνειδητοποίηση της προσφοράς του και της δικαιολογημένης τιμής προς το πρόσωπό του; Ίσως όλα αυτά και ίσως τίποτε από αυτά. Το βέβαιο είναι ότι οι παραπάνω λόγοι, που πολυ απέχουν από τα ακαδημαϊκά στερεότυπα, μαρτυρούν τη βιωματική σχέση του άνδρος με τα βιβλικά και λειτουργικά κείμενα...

... Έίχε βιωματική σχέση και έντρυφούσε καθημερινά στο Ίερόν Ψαλτήριον, το όποιο

θεωρούσε βιβλίο πανανθρώπινης αξίας και οικουμενικής ἐμβέλειας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔγραφε: «Τὸ Ἱερὸν Ψαλτήριον εἶναι τὸ ἀφθίκτου ἀξίας ὕμνολογικὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον συνδέει παλαιὸν καὶ νέον Ἰσραὴλ καὶ ὅλους διὰ τῶν αἰῶνων τοὺς χριστιανούς τῆς Οἰκουμένης, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν θεοπνεύστων αὐτοῦ ψαλμῶν ὕμνησαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀνέπεμψαν τὰς πρὸς αὐτὸν εὐχαριστίας των, ἀνέφεραν τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις των, ἐζήτησαν τὸ ἔλεος καὶ τὴν βοήθειάν του, ἐξωμολογήθησαν τὰς ἁμαρτίας των καὶ ἐναπέθεσαν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας των. Χειραγωγούμενοι δὲ ἀπὸ τὴν τυπολογικὴν καὶ ἀναγωγικὴν ἐρμηνείαν τῶν ἁγίων πατέρων εἶδον εἰς τοὺς ψαλμοὺς προφητευσμένην τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος, τὴν διδασκαλίαν του καὶ τὰ θαύματά του, τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασίν του, τὴν δόξαν καὶ τὴν δι' αὐτοῦ λύτρωσιν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν συντριβὴν τῶν ἀντιθέων δυνάμεων» (Τὸ Ἱερὸν Ψαλτήριον μετὰ τροπαρίων καὶ εὐχῶν, ἦτοι τύπος κελλιωτικῆς Ἀγρυπνίας, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παντοκράτορος, Ἅγιον Ὅρος 2004, σ. ιδ').

Ὁ Ἰωάννης Φουντούλης σεβόταν τὴν παράδοση, ἀλλὰ φρόντιζε νὰ ἐπισημαίνει καὶ τὶς στρεβλώσεις στὰ λειτουργικὰ πράγματα, πού ἐπισώρρευσε ὁ χρόνος καὶ ἡ ἄγνοια. Παράλληλα μὲ εὐστοχο τρόπο ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους ἀπὸ τὴν ἐκκοσμίκευση τῆς λειτουργικῆς ζωῆς. Δίδασκε χαρακτηριστικά: «Μεταπολεμικῶς ἡ τεχνολογικὴ ἐξέλιξη καὶ ἡ οἰκονομικὴ εὐμάρεια ἐπέτρεψε τὸ κτίσιμο νέων ναῶν, τὴ γενίκευση τῆς χρήσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος γιὰ τὸ φωτισμὸ καὶ τὴ θέρμανση τοῦ ναοῦ, τὴν ἐγκατάσταση μεγαφῶνων, τὴν κατασκευὴ καθισμάτων... Ὅλα αὐτὰ καλὰ ὅταν καλῶς γίνονται. ...Ἄν ὅμως γίνεται ἀλόγιστη χρῆση, καταστρέφουν ὄχι μόνον τὴν αἰσθητικὴν τοῦ χώρου, ἀλλὰ καὶ ἐκκοσμικεύουν τὸ ναό, μεταβάλλοντάς τον σὲ αἶθουσα θεάτρου μὲ ἄπλετο καὶ διασπαστικὸ φωτισμὸ, μὲ ἔντονο ἐνοχλητικὸ ἦχο, μὲ φόρτο καθισμάτων καὶ φόρτο καλῆς καὶ κακῆς τέχνης ἐπίπλων καὶ σκευῶν...». Τόνιζε ἀκόμη ὅτι **στὸν ἱερὸν ἄνθρωπον τῆς ἐκκλησίας, ὁποῦ διδάσκεται ἡ ταπεινὴ ζωὴ, ἡ φιλοπτωχεία, ἡ λιτὴ ζωὴ, ἡ ἱεροπραγίαι, ἡ σεμνότης καὶ τὸ μέτρο δὲν μπορεῖ νὰ κυριαρχεῖ ἢ χλιδῆ κυρίως στὶς τοιχογραφίας, ὁ «ἐκπερισσισμὸς» καὶ ἐν τέλει ἡ διὰ τῶν μεγαφῶνων διαπόμπευση τῶν ἱερῶν μυστηρίων...**

...Τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου του δὲν μπορεῖ εὐκόλα νὰ ἀποτιμηθεῖ. Εἶναι ὅμως σίγουρο ὅτι ὅσοι θὰ ἀσχολοῦνται στὸ μέλλον μὲ τὴ λειτουργικὴ, τὴν ὁμιλητικὴ, τὴν ἀγιολογία καὶ τὶς «ἱερῆς τέχνες» εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ ἀναφέρονται στὴν μεγάλη προσφορὰ τοῦ λειτουργιολόγου τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννη Φουντούλη.

Τὴ γήϊνη πατρίδα του ἀγαποῦσε ιδιαίτερα μέχρι τὴν τελευταία στιγμή τῆς ζωῆς του καὶ μάλιστα τοὺς ἁγίους τῆς, τοὺς ναοὺς, τὰ προσκυνήματα καὶ τὰ ἀγιάσματά της. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὸ Νοσοκομεῖο «Παπαγεωργίου» τῆς Θεσσαλονίκης τρεῖς μέρες πρὶν τὸ θάνατό του μου εἶπε μὲ φυσικὸ τρόπο, σὰν παιδί πού περιμένει τὸ δῶρο καὶ παρὰ τοὺς ἀφόρητους πόνους: **«Περιμένω ἁγιασμὸ ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ ἁγίου Ἐρμούλου τῆς πατρίδας μου, γιὰ νὰ με βοηθήσει στὴν ἐξοδὸ μου».** (Ἁγιασμὸ πού φρόντισε καὶ τοῦ ἔστειλε ὁ Γενικὸς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μυτιλήνης π. Γρηγόριος Δουμούζης).

Ο ΣΟΦΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ὁ Κυδωνιάτης Ἰωάννης Φουντούλης

τοῦ Παναγιώτη Σκαλτσῆ

Ἐπικούρου καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς

τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,

Ἀπὸ τὸ περιοδικό «Μικρασιάτικη Ἠχώ» Μάρτιος –Ἀπρίλιος 2007

...Ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος γιὰ τὸ θάνατο τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Φουντούλη μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνέφερε ὅτι: «Ὁ ἀείμνηστος ὑπῆρξε σεβαστὴ κορυφαία προσωπικότης στὸν χώρο τῆς πανορθόδοξου θεολογίας, μὲ λιπαρᾶν γνώσιν τῶν χειρογράφων καὶ τῶν πηγῶν τῆς ἐπιστήμης τῆς Λειτουργικῆς, δόκιμος συγγραφεὺς πολλῶν συγγραμμάτων, ἄνθρωπος βαθύτατης πίστεως στὸ Θεό, ἄριστος οἰκογενειάρχης, μὲ γνήσια πνευματικὴ ζωή»...

...Ἡ προσφορὰ τοῦ Ἰωάννου Φουντούλη ὑπῆρξε πράγματι μεγάλη στὴ θεολογικὴ ἐπιστῆμη καὶ δὴ τὴ Λειτουργικὴ, στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴ λατρευτικὴ κατάρτιση τόσο τοῦ ἱεροῦ κλήρου ὅσο καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εὐρύτερα στὴν κοινωνία. Ἐπιστημῶν μὲ βαθειὰ γνώση τοῦ ἀντικειμένου του, συγγραφέας μὲ πολλὰ ἔργα λειτουργικοῦ, ὁμιλητικοῦ, ὕμνολογικοῦ καὶ ἀγιολογικοῦ περιεχομένου, συντονιστῆς πολλῶν λειτουργικῶν καὶ ἀγιολογικῶν συνεδρίων καὶ πάνω ἀπ' ὅλα πιστὸς ἄνθρωπος μὲ σπάνια χαρίσματα, διάκριση, ταπεινότητα καὶ ἀγάπη.

Ἰδιαίτερα ἀγάπη ἔτρεφε γιὰ τὴν πατρίδα του τὴ Μυτιλήνη καὶ πάντοτε μιλοῦσε γιὰ τὴν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καταγωγή του. Γνώριζε τὰ πάντα γιὰ τὴν ἱστορία, τὰ ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα, τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγίασματα, τὴν παράδοση καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ τοῦ τόπου. Χαρακτηριστικὸ δείγμα τοῦ ἐνδιαφέροντός του γιὰ τὰ κειμήλια καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶναι τὰ ὅσα ἐκ καρδίας γράφει στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του «Ἡ Παναγία Φανερωμένη τῶν Κυδωνιῶν (Αἶβαλί)», Μυτιλήνη 2000, σ. 7: «Γνώρισα τὴν Παναγία Φανερωμένη τῶν Κυδωνιῶν ἀπὸ τότε πού γνώρισα τὸν κόσμο. Γύρω ἀπὸ τὴν εὔρεση τῆς εἰκόνας της, τὰ θαύματά της, τὴν τιμὴ καὶ τὴν πανήγυρὴ της κατὰ τὰ Ἑννιάμερα, τὴ συρροὴ τῶν ἀναρίθμητων προσκυνητῶν χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων, στρέφονταν ἀτέλειωτες διηγήσεις τοῦ πατέρα μου, πού τὸ σπίτι τους ἦταν ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὸ «Ἀγίασμα» στὴ γωνία μὲ τὸ «Πλατὺ σοκάκι». Μ' αὐτὴν ἦταν συνδεδεμένες ὅλες οἱ παιδικὲς καὶ νεανικὲς του ἀναμνήσεις. Μὰ τὸ πιὸ σπουδαῖο ἦταν πὼς ἡ ζωὴ τῆς οἰκογένειάς μας κυλοῦσε πάντα κάτω ἀπὸ τὸ στοργικὸ μητρικὸ βλέμμα τῆς εἰκόνας της. Ἀντίγραφο τῆς Φανερωμένης εἶχε φέρεи ἡ μητέρα μου ἀπὸ τὸ Αἶβαλί κατὰ τὸ διωγμὸ τοῦ 1922 στὴ Μυτιλήνη, πού ἦταν τὸ μόνο σχεδὸν ἀντικείμενο πού διέσωσαν ἀπὸ τὸ σπίτι τους»...

ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ (+) ΙΩΑΝΝΗ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ

- Τελετουργικὰ θέματα. Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2007.
- Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας. Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2003.
- Ὁμιλητικὴ. Θεσσαλονίκη, 2002.
- Τὸ ἅγιον βάπτισμα. Ἀθήνα, Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Κλάδος Ἐκδόσεων Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας, 2000.
- Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας. Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1997.

ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

του Καθηγητή (†) Ιωάννη Φουντούλη
Απόσπασμα από τη σειρά «Λογική Λατρεία»

Ἡ Ἐκκλησία μας στήν έορτή τῆς Πεντηκοστῆς πανηγυρίζει τὸ «μέγα καὶ σεβάσμιον» μυστήριο:... Τὴν συμπλήρωσι τῆς ἐλπίδος, τὴν προθεσμία τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ἐπιδημία τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. Γιατί πράγματι τὸ έορταζόμενο γεγονός, ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος στους ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ, ἀποτελεῖ τὸ τέλος καὶ τὸ ἐπιστέγασμα ὄλου τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας. Ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἔλευσις, ἡ διδασκαλία, τὸ πάθος, ἡ ἀνάστασις, ἡ ἀνάληψις ἀπέβλεπαν σ' αὐτὸ στήν ἔλευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὸν κόσμος, στήν νέα δημιουργία... Ὁ λαὸς λοιπὸν τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία έορτάζει κατὰ τὴν Πεντηκοστή τὴν γέννησί της. Τὴν γενέθλιο ἡμέρα της, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριο τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς της. Γιατί ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δέν ἔζησε τὸ μυστήριο τῆς Πεντηκοστῆς σέ μία στιγμὴ χρόνου κατὰ τὸ μακάριο ἐκεῖνο ἔτος καὶ τὴν ἱστορικὴ ἐκεῖνη ἡμέρα, πού «ἐπλήσθησαν» οἱ μαθηταὶ «Πνεύματος ἁγίου». Ἀλλὰ τὸ ζῆ καθημερινῶς, διαρκῶς, σέ κάθε στιγμὴ χρόνου, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη τὴν γενέθλιο μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Γιατί τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦλθε τότε καὶ ἔκτοτε μένει καὶ θά μένη εἰς τὸν αἰῶνα στὸν κόσμος γιὰ νὰ συγκροτῆ τὴν Ἐκκλησία. Πνεῦμα καὶ Ἐκκλησία εἶναι ἀδιασπᾶστος ἡνωμένα. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἡ ψυχὴ, ἡ ζωὴ, ἡ ὕπαρξις τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καινῆς ζωῆς. Σ' αὐτὸ ὀφείλεται ἡ ἐνότης, ἡ ἁγιότης, ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ αὐτὸ πηγάζουν τὰ χαρίσματα, οἱ θεσμοὶ, ἡ πίστις καὶ ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν βίαία Του πνοή καὶ τὴν πυρίμορφο δρόσο Του αἰσθάνεται σέ κάθε βῆμα, σέ κάθε ἐκδήλωσι, σέ κάθε κίνησί της. Ἀπὸ αὐτὸ πηγάζουν οἱ ὑπερφυσικὲς ἐνέργειες τῶν μυστηρίων, πού ζωογονοῦν, πού τροφοδοτοῦν καὶ ἀγιάζουν τὸ σῶμά της... Στὴν ἱστορικὴ λοιπὸν Πεντηκοστή, ἀλλὰ καὶ στήν διαρκῆ Πεντηκοστή, στήν ὁποία ζῆ ἡ Ἐκκλησία, θά μᾶς μεταφέρῃ κατὰ τὴν ἐπέτειο τοῦ γεγονότος αὐτοῦ. Θά μᾶς καλέσῃ νὰ κλίνωμε τὰ γόνατα στὰς αὐλάς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ προσκυνήσωμε τὴν ἀήττητο δύναμί Του, νὰ δοξολογήσωμε τὴν ἁγία Τριάδα, πού φωτίζει καὶ ἀγιάζει τίς ψυχές μας. Καὶ στήν στάση αὐτὴ τῆς ταπεινώσεως, τῆς κλίσεως τῶν γονάτων καὶ τοῦ αὐχένος, νὰ ὑποδεχθοῦμε τὴν χάρι τοῦ Παρακλήτου. Νὰ ἀνανεώσωμε καὶ νὰ ἀναρριπίσωμε τὴν φλόγα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Νὰ συνειδητοποιήσωμε τὴν θέσι μας καὶ τὴν ὑπόστασί μας σάν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, σάν ναῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ναῶν καὶ σκευῶν καθαρῶν, δοχείων τοῦ Παρακλήτου, τῶν ὁποίων κάθε σκέψις θά ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῆς σοφίας, κάθε ἐνέργεια ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῆς συνέσεως, τὸ ἀγαθόν, τὸ εὐθέδες, τὸ νοερόν, τὸ ἡγεμονεῦον, τὸ καθαῖρον τὰ πταισμάτα. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ θεῖον πού θεοποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους, πού διὰ τῆς χάριτός Του μᾶς μεταβάλλει σέ «Θεοὺς κατὰ μέθεξιν»...

- Λογικὴ Λατρεία. Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1997.
- Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας. Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1994.
- Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας. Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1994.
- Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας. Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1991.
- Τάξις γινομένη ἐπὶ θεμελίῳ ἐκκλησίας. Θεσσαλονίκη, Πουρνάρας Π. Σ., 1971.
- Θεία λειτουργία τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου. Θεσσαλονίκη, Πουρνάρας Π. Σ., 1970.

ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ

του Καθηγητή (†) Ιωάννη Φουντούλη,
 Απόσπασμα από το βιβλίο του «Ομιλητική», Θεσσαλονίκη 2002

Για το Χριστιανισμό δεν υπάρχει κλειστός αριθμός ιερών γλωσσών, γιατί κάθε γλώσσα και διάλεκτος, που λαλείται από τα παιδιά του Θεού σε οποιαδήποτε εποχή και σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, είναι ιερή. Μ' αυτή μιλούν στο Θεό και μ' αυτή μιλά ο Θεός σ' αυτά. Ο Κύριος κήρυξε το ευαγγέλιο στην αραμαϊκή γλώσσα, γιατί αυτή μιλούσαν οι κάτοικοι της Παλαιστίνης κατά την εποχή του, κι οι απόστολοι μίλησαν αραμαϊκά στους Ιουδαίους και ελληνικά στους έθνικούς, γιατί μ' αυτή τη γλώσσα επικοινωνούσε τότε ο κόσμος. Σ' αυτή βασικά καταγράφηκε και το κήρυγμα στα ευαγγέλια και τις επιστολές των αποστόλων και μεταφράσθηκε και κηρύχθηκε σ' όλες τις γλώσσες της γης τις παλιές και τις νεώτερες. Στη διάδοση και μόνο του ευαγγελικού λόγου αποβλέποντας οι κήρυκές του και στη σωτηρία των ανθρώπων, μάθαιναν τις τοπικές διαλέκτους και γλώσσες, κήρυτταν σ' αυτές, έπινουσαν αλφάβητα και μετέφραζαν τα ιερά βιβλία της Γραφής και της λατρείας, δημιουργώντας έτσι πολλές φορές την πρώτη φιλολογία του κάθε λαού στη γλώσσα του.

Τούτο ήταν επόμενο να γίνει σε μία θεία θρησκεία, όπως ο Χριστιανισμός, που στο κέντρο της πίστεώς του έχει το Λόγο, που έγινε σάρκα και «έσκήνωσεν εν ήμιν» (Ιωάν. α' 14), το Θεό, που «έαυτὸν έκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν» για να σώσει τον άνθρωπο (Φιλιπ. β' 7-8). Ο καθαγιασμός των γλωσσών και των διαλέκτων της γης από το Πνεῦμα τὸ ἅγιο και ὁ ἐγκαινισμὸς τους στο ἔργο τοῦ κηρύγματος έγινε την ίδια την ἡμέρα της Πεντηκοστής, όταν «συνήλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῆ ἰδία διαλέκτῳ λαλούντων» των αποστόλων και θαύμαζαν πῶς οἱ Γαλιλαῖοι μιλοῦν και ἀκούουν ὁ καθένας τους «τῆ ἰδία διαλέκτῳ» στην οποία γεννήθηκε (Πράξ. 6' 1-13). Ἡ θριαμβευτική ἀπαρίθμηση ἀπὸ τὸν ἱερό συγγραφέα τῶν λαῶν, τῶν φυλῶν και τῶν γλωσσῶν («Πάρθοι και Μῆδοι και Ἑλαμίται και οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε και Παμφυλίαν, Αἴγυπτον και τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, και οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε και προσήλυτοι, Κρήτες και Ἄραβες» (Πράξ. β' 9-10), που ἄκουσαν στη γλώσσα τὸς «τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ» κατὰ τὸ πρῶτο κήρυγμα, ἴσως δὲν εἶχε μόνο τὸ χαρακτηριστὴ μιᾶς πανηγυρικής διαπιστώσεως, ἀλλὰ ταυτόχρονα και μιᾶς δεοντολογίας. **Τὸ κήρυγμα ἔσπασε και ἔπρεπε νὰ σπάσει τὸ γέννημα και τὸ σύμβολο τῆς ἁμαρτίας, τὴ διαίρεση τῶν γλωσσῶν, ἀγιάζοντας και χρησιμοποιώντας τις ἴδιες τις γλώσσες για νὰ καλέσει ὅλους τους ἀνθρώπους στη θεία ἐνότητά.**

Σπόρος,

ἀπὸ τὸν ὁποῖο βλασταίνει ἡ ἀναγέννηση και ἡ σωτηρία,
 εἶναι πάντοτε ὁ λόγος τῶ Θεῶ.

* * *

Τὸν ἀγαπᾶς; Τὸν ποθεῖς; Τὸν ἀναζητεῖς;

(Ἅγιος Αὐγουστίνος)

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΑ

του Καθηγητή (†) Ιωάννη Φουντούλη,
 Απόσπασμα από το βιβλίο του Τελετουργικά θέματα
 «Εύσχημόνως και κατά τάξιν» Τόμος Β' Αθήνα 2006

«...Γιατί γυναίκα και λατρεία δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκη γυναίκα και ἱερωσύνη, ὅπως ἀκριβῶς και ἄνδρας και λατρεία δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκη ἄνδρας και ἱερωσύνη. Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς μέλος τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐνεργὸ και τίμιο μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, Χριστιανὸς ἢ Χριστιανή, εἶναι κάτι τὸ ἀφάνταστα μεγάλο και ἀνεκτίμητο. «Βασιλείον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν» (Α' Πέτρο. β' 9). **Ἡ ἱερωσύνη εἶναι εἰδικὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποῦ ἀποσκοπεῖ ὄχι στὸν προσωπικὸ ἁγιασμὸ τοῦ δεχόμενου τὸ χάρισμα, ἀλλὰ στὴν προαγωγή τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ και στὸν, διὰ τῆς τελέσεως τῶν ἁγίων μυστηρίων και τῆς μετοχῆς σ' αὐτά, ἁγιασμὸ και σωτηρία του.** Ὁ ἱερεὺς γίνεται ὄργανο τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ και οἰκονόμος τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, διάκονος και ὑπηρετῆς τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ, κατὰ τὸν ἅγιο Συμεῶν Θεσσαλονίκης, διδασκαλία ποῦ κυρίως ἀναπτύσσει στὴν «Περὶ Ἱερωσύνης» πραγματεία του. Γι' αὐτὸ και ἡ χειροτονία στοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης δίδεται στὰ μοναστήρια «διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μονῆς» και καθ' ὅμοιο λόγο στὶς ἐνορίες «διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐνορίας». Οὔτε σὰν ἀμοιβὴ ἀρετῆς, οὔτε σὰν μέσο ἐξαγιασμοῦ και προσωπικῆς τελειώσεως, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὸ μέγα και ἀγγελικὸ σχῆμα στοὺς μοναχοὺς. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ βρῖσκεται σὲ πλεονεκτικὴ μοῖρα ὡς διακονούμενος και ὄχι ὡς διακονῶν και βαδίζει ἀσφαλεστέρα ὁδὸ πρὸς σωτηρίαν, ἀφοῦ δὲν ἐπωμίζεται τὶς πρόσθετες βαριές εὐθύνες τῶν ποιμένων, ποῦ ἀφοροῦν στὴ σωτηρία ὄχι μόνο του ἑαυτοῦ τους, ἀλλὰ και τῶν ἄλλων. Γιὰ τοῦτο και πολλοὶ εὐλαβέστατοι και ἀγιώτατοι ἄνδρες ἐφευγαν στὰ ὄρη και στὶς ἐρήμους φοβούμενοι τὸ μέγεθος και τὶς εὐθύνες τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος ἢ «ἄκοντες και μὴ βουλόμενοι», κατὰ τὴν στερεότυπη ἔκφραση τῶν συναξαρίων, ὑπέκυπταν στὴν πρόκριση τῆς Ἐκκλησίας. Μάλλον, λοιπὸν εὐγνώμονες θὰ πρέπει νὰ εἶναι οἱ γυναῖκες, γιατί ἡ σταθερὴ πράξη και παράδοση τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ τρομακτικὸ αὐτὸ δίλημμα. Ἀποβλέποντας προφανῶς στὸ ἀσθενέστερο τοῦ γυναικεῖου σκεύους σὲ σχέση πρὸς τὸν ἄνδρα (Α' Πέτρο. γ' 7), ἄφησε σ' αὐτὲς τὴν ἀγαθὴ μερίδα τῆς Μαρίας και ἐπεφόρτισε τὴν εὐθύνη τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακονημάτων -τὸν ρόλο τῆς Μάρθας-στὸν φυσικὰ ἰσχυρότερο ἄνδρα (Λουκ. ι' 38-42). Ὑπῆρξαν βέβαια και ἄλλοι ἰσχυροὶ λόγοι: ἡ Ἰουδαϊκὴ κατὰ πρῶτο λόγο παράδοση και ἡ ἀναβίωση τῶν περὶ καθαρῶν και ἀκαθάρτων λευϊτικῶν διατάξεων... Ὅτι ὅμως ὅλα αὐτὰ ἀφοροῦσαν στὴν παρούσα σκηνὴ τοῦ κόσμου και στὰ ρέοντα καιρικὰ σχήματά του και ὄχι στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, φαίνεται κυρίως ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ στὴν ἔσχατη ἀνάλυσή του ἀποτελεῖ εἰκόνα και πρόγευση τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅπως «ἐν ἐσόπτρῳ και ἐν αἰνίγματι» τὴν βιώνει ἢ ἐπὶ γῆς στρατευόμενὴ Ἐκκλησία και ὅπως τὴν ἀπεικονίζει ἡ ὀρθόδοξη ἀγιογραφία στὶς εἰκόνες τῶν ἁγίων Πάντων. **Στὸ ἑορτολόγιο καταργεῖται κάθε διάκριση φύλου, ὑπερβαίνεται ἡ διαστολὴ ἄνδρα και γυναίκας, και οἱ ἅγιοι -ἄνδρες και γυναῖκες- προβάλλονται ὡς σεσωσμένα μέλη τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἀφύλως, ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ στὸν οὐρανό, κατὰ τὸ λόγιο τοῦ Κυρίου (Ματθ. κβ' 30, Λουκ. κ' 34-36) μὲ ἀνενεργεῖς τὶς λειτουργίες ποῦ προσιδιάζουν στὸν καθένα και ποῦ ἀφοροῦν στὴν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐξηση και ἐπιβίωση τοῦ εἶδους στὴ γῆ αὐτή...»**

Ο ΓΑΜΟΣ ΩΣ ΟΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΙΟΤΗΤΑ

Απόσπασμα από την εισαγωγή του Ἐπισκόπου Διοκλείας Καλλίστου Γουέαρ για τὸ βιβλίο «Βίοι Ἑγγαμῶν Ἀγίων».

«Παράλαβε τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐν τῇ Βασιλείᾳ Σου» λέει ὁ ἱερέας στὸν Κύριό μας λίγο πρὶν τὴν τελικὴ εὐλογία τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης στὸ Ὁρθόδοξο μυστήριον τοῦ γάμου. [...] Ἡ Ὁρθόδοξη πίστη δὲν εἶναι ἀφρημένη, ἀλλὰ προσωπικὴ. Δίνει σημασία ὄχι στὶς γενικὲς ἀρχές ἢ σὲ κάποιον θεωρητικὸ κώδικα ἠθικῆς, ἀλλὰ στὴ σωτηρία μοναδικῶν καὶ ἰδιαίτερων προσώπων δημιουργημένων κατ' εἰκόνα Θεοῦ. [...] Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀποκαλεῖ τὸ γάμο «θεῖον μυστήριον τῆς ἀγάπης». Ὡς τέτοιος ὁ γάμος ἐκφράζει κάτι συνολικὰ οὐσιαστικὸ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασή μας. Γιατί ἐμεῖς, τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, ἔχουμε κτιστεῖ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ συγκεκριμένα κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος, «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν» (Ἰωάννου Α' 4:8): ὄχι ἓνα ἄτομο μόνο του ποὺ ἀγαπᾷ μόνο τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ μία κοινότητα ἢ κοινωνία τριῶν προσώπων ποὺ ἀγαποῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀπλὰ προσωπικὸς μὰ διαπροσωπικὸς, ὄχι ἀπλὰ μία μονάδα ἀλλὰ μία ἐνότητα. Ὁ Θεὸς εἶναι ἀλληλεγγύη, ἀνταλλαγή, ἀπόκριση, ἀμοιβαιότητα. Ἄν ὅλα αὐτὰ ἰσχύουν γιὰ τὸ Θεό, τότε πρέπει νὰ ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ κτίστηκε κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Ἄν ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, τότε κι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀγάπη-ὄχι ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτό, ἀλλὰ ἀγάπη ποὺ μοιράζεται. Κι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐπίσης ἀλληλεγγύη, ἀνταλλαγή, ἀπόκριση, ἀμοιβαιότητα. Κι ἐμεῖς τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, ὅπως καὶ τὰ τρία θεϊκὰ πρόσωπα, βρῖσκουμε τὴν τελείωση ζώντας σὲ κοινότητα ἢ κοινωνία. «Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, διότι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ» (Ἰωάννου Α' 4:7). Ὑπάρχουν, ὅπως εἶναι φυσικὸ, διαφορετικοὶ τρόποι ἐκφραστῆς αὐτῆς τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης. Ὁ μοναχισμὸς καὶ ἡ μοναστικὴ ζωὴ μποροῦν νὰ εἶναι ἐπίσης «θεῖα μυστήρια τῆς ἀγάπης». Ἡ ἐντολὴ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» ἀπευθύνεται σ' ὅλους ἐξίσου κι ὄχι μόνο στὰ παντρεμένα ζευγάρια. **Ἀλλὰ ἡ βασικὴ καὶ πρωταρχικὴ μορφή τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἢ κοινότητος θὰ εἶναι πάντα ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας μέσα στὸ γάμο. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρωτογενὴς ἀνθρώπινη σχέση πάνω στὴν ὁποία βασιζόνται ὅλες οἱ ἄλλες ἐκφράσεις τῆς διαπροσωπικῆς κοινότητος.** Ὁ γάμος, ἐξάλλου, ὡς «θεῖο μυστήριον τῆς ἀγάπης», ἐκφράζει τὴ θεμελιώδη ἀνθρώπινη ὑπόσταση σύμφωνα μὲ τὴ θεῖα εἰκόνα, κι αὐτὸ συμβαίνει ἐξαιτίας τοῦ ὅτι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι πιστεύουμε σ' ἓναν Θεὸ ποὺ εἶναι Τριάδα κι ἔχουμε κτιστεῖ κατὰ τὴν Τριαδικὴ Του εἰκόνα. «Τίμιος ὁ γάμος ἐν πάσι» (πρὸς Ἑβραίους, 13:4). Σὲ πολυάριθμες ἀσκητικὲς ομάδες στὸ περιθώριον τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πρώτων αἰώνων, ἡ ἑγγαμὴ κατάσταση θεωρεῖτο ἀσυμβίβαστη ὡς πρὸς μία ὀλοκληρωτικὴ χριστιανικὴ παράδοση. Αὐτοὶ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ βαπτισθῶν, ἂν ἦταν ἀκόμα ἄγαμοι, ἔπρεπε νὰ διατηρήσουν τὴν παρθενία τους γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς τους, ἐνῶ τὰ παντρεμένα ζευγάρια ἔπρεπε νὰ μείνουν χωρῖα πρὶν ἀρχίσει ἡ μύησή τους στὸ χριστιανισμὸ. Ὅμως, ἡ Ἐκκλησία στὸ σύνολό της ἀπέρριψε τὶς ἀπαιτήσεις αὐτῶν τῶν «ἐγκρατικῶν» κινήματων, ἐπιμένοντας ὅτι ὁ γάμος ἀποτελεῖ πραγματικὰ ὁδὸ πρὸς τὴν ἀγιότητα. Τὰ παντρεμένα ζευγάρια, ὄχι σὲ μικρότερο βαθμὸ ἀπὸ τοὺς μονάζοντες, μποροῦν νὰ κατορθώσουν τὴν πληρότητα τῆς θεώσεως ἢ τὴν ἐν Χριστῷ θεοποίησιν. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ Πατέρες, τόσο οἱ Ἕλληνες ὅσο καὶ οἱ Λατίνοι, δηλώνουν συχνὰ ὅτι ἡ μοναχικὴ κλήση -νοητὴ ὡς «ἀγγελικὴ» ἢ ἐσχατολογικὴ προσδωκώμενη κατάστασις μετὰ τὴν ἀνάστασις (βλ. κατὰ Μάρκον 12:25, κατὰ Λουκά 20:35-36)- εἶναι ἐγγενῶς ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἑγγαμὴν κατάστασις. Ἀλλὰ αὐτὸ

δὲ σημαίνει ὅτι κι ὁ γάμος δὲν εἶναι «τίμιος ἐν πάσι». Ἐπιπλέον, ὑπάρχουν πατερικὰ κείμενα τὰ ὁποῖα ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἀνώτερη κατάσταση γιὰ κάθε πρόσωπο εἶναι πάντα ἡ συγκεκριμένη κατάσταση στὴν ὁποία, τὸ συγκεκριμένο πρόσωπο ἔχει κληθεῖ. Κάποτε κατὰ τὴ διάρκεια ἐνὸς ταξιδιοῦ σὲ κάποια πόλη εἶπαν στὸν Ἅγιο Μακάριο τὸν Αἰγύπτιο ποῦ θὰ ἔβρισκε δυὸ ἀνθρώπους πιὸ προχωρημένους στὴν πνευματικὴ ζωὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο. Τελικὰ, αὐτοὶ οἱ δυὸ ἀνθρώποι ἦταν δύο παντρεμένες γυναῖκες ποῦ ζοῦσαν μία συνηθισμένη ζωὴ μὲ τοὺς συζύγους τους. «Πραγματικά», ἀναφώνησε ὁ Ἅγ. Μακάριος μὲ θαυμασμό, «δὲν ὑπάρχει οὔτε παρθένος οὔτε ἔγγαμος, οὔτε μοναχὸς οὔτε κοσμικὸς, παρὰ μόνο ὁ Θεὸς ποῦ δίνει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα Του σὲ ὅλους, σύμφωνα μὲ τὴν προαίρεση τοῦ καθενός» (Vitae Patrum, VI, iii, 17). Σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγ. Συμεὼν τὸ Νέο Θεολόγο «Σὲ κάθε κατάσταση, ὅποιο κι ἂν εἶναι τὸ ἔργο ἢ ἡ ἐργασία ποῦ περιλαμβάνει, ἡ ζωὴ ποῦ βιώνεται γιὰ τὸν Κύριο καὶ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὕτη εἶναι, ποῦ εὐλογεῖται συνολικά» (Κεφάλαια iii 65).

Πῶς, ὅμως, μπορεῖ ὁ καθένας μας ν' ἀνακαλύψει γιὰ ποιά κατάσταση ἔχει κληθεῖ; Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει μία μοναδικὴ ἀπάντηση. Δὲν ὑπάρχει κάποια ἐξωτερικὴ μέθοδος ποῦ μηχανικὰ κι αὐτόματα θὰ μᾶς ἀποκαλύψει ποιά εἶναι ἡ προσωπικὴ μας κλήση, μοναχισμὸς ἢ γάμος. Ἄν περιμένουμε τὸ Πνεῦμα, χωρὶς νὰ ἔχουμε ἀποφασίσει μόνοι μας, μένοντας ὑπάκουοι στὸν Πνευματικὸ μας πατέρα, τὸ Πνεῦμα στὴν δική Του ὥρα καὶ μὲ τὸν δικό Του τρόπο θὰ μᾶς μιλήσει στὶς συγκεκριμένες συνθήκες ποῦ βρισκόμαστε. Ταυτόχρονα, ἐνὸσω περιμένουμε τὸ Πνεῦμα, θὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη δυνατὴ βοήθεια γιὰ μᾶς νὰ ἔχουμε μπροστὰ στὰ μάτια τῆς καρδιάς μας τὰ παραδείγματα ἐκείνων ποῦ ἀκολούθησαν τὴν κλήση τοῦ γάμου. [...]

Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Παῦλος Εὐδοκίμων, ὑπάρχει μόνο ἓνας τρόπος νὰ μάθει κανεὶς τὴν ἰδιαίτερη ἀξία τῆς μοναχικῆς κλήσης κι αὐτὸς εἶναι μαθαίνοντας νὰ ἐκτιμᾷ τὸ θαῦμα καὶ τὴν ἀγιότητα στὴν ἔγγαμη κατάσταση. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, τὰ παντρεμένα ζευγάρια δὲν μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν ὅπως πρέπει τὸ κάλλος τῆς δικῆς τους κλήσης, ἂν δὲν τιμοῦν ἐξίσου τὴ μοναχικὴ ζωὴ. Οἱ δυὸ κλήσεις δὲν εἶναι ἀντίθετες μὰ συμπληρωματικὲς, ἢ μιὰ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἄλλη. «Παράλαβε τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐν τῇ Βασιλείᾳ Σου». **Ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ γάμου εἶναι οἱ δυὸ σύζυγοι νὰ βοηθοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο νὰ εἰσέλθει στὸ θεϊκὸ Βασίλειο.** Μέσω τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ τῆς κοινῆς τους ζωῆς, οἱ δυὸ τους -μαζὶ μὲ τὰ παιδιά τους, ἂν ὁ Κύριος τους ἔχει δώσει ἀπογόνους- καλοῦνται νὰ φέρουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον πιὸ κοντὰ στὸ Χριστό. Σὰν μία αἰώνια ἔνωση μεταξὺ δυὸ μοναδικῶν κι αἰώνιων προσωπικοτήτων, τὸ θεῖο Μυστήριον τοῦ Γάμου δὲν ἔχει ἄλλο τέλος ἀπ' αὐτό.

Στὸ τέλος τῆς Ἀκολουθίας τοῦ γάμου ἡ νύφη καὶ ὁ γαμπρὸς δίνουνε τὰ χέρια καὶ ἀκολουθᾶνε τὸν ἱερέα σὲ ἓνα χορὸ γύρω ἀπὸ τὴν Τράπεζα. Ὅπως καὶ στὸ βάπτισμα ὁ κυκλικὸς αὐτὸς χορὸς σημαίνει τὸ αἰώνιο ταξίδεμα ποῦ ἄρχισε. Ὁ γάμος θὰ εἶναι ἓνας χορὸς χέρι μὲ χέρι, μιὰ συνέχεια αὐτοῦ τοῦ πράγματος ποῦ ἄρχισε ἐδῶ. Συνέχεια ὄχι πάντα χαρούμενη, ἀλλὰ πάντα ἱκανὴ νὰ ἀναφερθεῖ στὴ χαρὰ καὶ νὰ γεμίσει τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ χαρὰ.

Αλέξ. Σμέμαν

Ο ΠΑΠΑ-ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΗΜΟΥ

Κοντά στους πρόσφυγες,
γιατί «ό Θεός δέν κάνει διακρίσεις».

Από την ένορία του Αγίου Γεωργίου Κεραμίου Καλλονής Λέσβου, όπου υπηρετεί ως ιερέας, ο πάπα-Στρατής Δήμου αγωνίζεται φιλότιμα να προσφέρει Αγάπη, φιλοξενία, περιθαλψη στους πρόσφυγες συνανθρώπους μας. Πάνω από 3.000 πρόσφυγες έχει περιθάψει μέχρι στιγμής.

Ο πάπα-Στρατής σε μία όμιλία του για τους πρόσφυγες με θέμα το άγιογραφικό «Οφειλόμεν ήμεις οί δυνατοί τὰ ασθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν», θὰ μᾶς πεί μεταξύ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς ἀξιοσημείωτα: «Γιὰ μεγάλο χρονικό διάστημα ἀκούγαμε στις εἰδήσεις καὶ διαβάζαμε στις ἐφημερίδες γιὰ τοὺς πρόσφυγες...

Καὶ ξαφνικά τὸ πρόβλημα μεταφέρθηκε στὴ γειτονιά μας... Σταμάτησε ἡ κλούβα τῆς Αστυνομίας καὶ ἀπὸ μέσα τῆς ἔβγαναν ἄνθρωποι πὺ δὲν εἶχαμε ξαναδεῖ... Κοντὰ μας ἀκούστηκε τότε κάποια γυναίκα νὰ ψιθυρίζει «αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι βρεγμένοι καὶ πεινοῦν». Ἡ φωνὴ τῆς ἤχησε σὰν καμπάνα.

«Κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνθήκες», συνεχίζει ὁ πάπα-Στρατής, «μόνο μία ἀπόφαση μποροῦσε νὰ παρθεῖ. Ἡ βοήθεια καὶ ἡ πρὸς στιγμὴν ἀνακούφιση τοῦ ἀνθρώπινου πόνου. Λίγο φαῖ, λίγο γάλα, ἓνα στεγνὸ ροῦχο, ἓνα ζευγάρι κάλτσες καὶ παπούτσια, δωρεές ἀγάπης ἀνθρώπων τῆς Καλλονῆς, τῶν Δαφίων, τοῦ Κεραμίου, ἀπὸ παντοῦ, γιὰ νὰ φέρουν τοὺς ἀπόκληρους τῆς γῆς λίγο πιὸ κοντὰ μας. Μιὰ μικρὴ βοήθεια γιὰ νὰ κάνουμε αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐμπιστευτοῦν ξανά τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐνα μικρὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη τους τὸ εἶδαμε. Λίγο κουράγιο, νὰ πάρουν δύναμη καὶ νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι τους, ἓνα ταξίδι πὺ ἄλλοι τοὺς φόρτωσαν, ἄλλοι τοὺς χρέωσαν, ἄλλοι τοὺς ἔδιωξαν. Οἱ φωνές συμπαραράστασης πλήθυναν, ἡ σταγόνα ἀγάπης ἔγινε ρυάκι καὶ εὐχομαι νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ ποτάμι ἀνθρωπιάς γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ βοηθήσουμε αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους... Κι ἔτσι, χάρις σ' αὐτὴ τὴν ἀγάπη σας, ἑκατοντάδες ἄνθρωποι θὰ λένε στὸ μέλλον, ὅταν ἡ περιπέτειά τους τελειώσει, πὺς «ὅταν πήγαμε ἐκεῖ, στὴν Καλλονή, κάποιοι μας ταῖσανε καὶ μᾶς ἔντυσαν. Κάποιος μᾶς νοιάστηκε». «Πεινασμένος ἤμουν καὶ μὲ ταῖσατε, γυμνὸς καὶ μὲ ντύσατε, ξένος καὶ μὲ περιβάλλατε». Τότε κάποιος μᾶς εἶπε: «Γιὰτί παπὰ βλέπετε αὐτοὺς πὺ εἶναι Μουσουλμάνοι; Γιὰτί δὲ βλέπετε τοὺς δικούς μας ἀνθρώπους;». Τὸν ρώτησα ἂν πηγαίνει ἐκκλησία. Μοῦ εἶπε ὅτι πηγαίνει τακτικά. Τὸν ρώτησα ἂν διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιο καὶ μοῦ εἶπε «τὸ διαβάζω». Τότε τοῦ εἶπα πὺς ὅταν εἶναι στὴν ἐκκλησία δὲν ἀκούει τίποτα καὶ πὺς ὅταν διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιο, τὸ διαβάζει ἀνάποδα. Απορημένος μὲ ρώτησε «γιὰτί παπὰ τὸ λὲς αὐτό;». Τὸν κάλεσα νὰ πιούμε ἓναν καφέ καὶ ἄρχισα νὰ τοῦ ἐξηγῶ αὐτὸ πὺ ἤθελα νὰ τοῦ πῶ.

Ἄν θυμᾶσαι ἀδελφέ μου, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς μίλησε γιὰ τὴν παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη... Ὅταν ὁ Σαμαρείτης βρῆκε τὸν τραυματισμένο ἀπὸ ληστὲς Ἰουδαῖο δὲ ρώτησε ποιὰς φυλῆς ἢ ἐθνικότητας εἶναι. Εἶδε ἓναν ἄνθρωπο πὺ εἶχε ἀνάγκη καὶ χρειάζοταν βοήθεια. Ὅταν μοῦ ἔρχονται οἱ βρεγμένοι καὶ οἱ πεινασμένοι τί θὰ τοὺς ρωτήσω; Ποιὸς εἶσαι ἐσύ; Καὶ ἂν μοῦ πεί εἶμαι ξένος, θὰ τὸν ἀφήσω; Θὰ τοῦ γυρίσω τὴν πλάτη; Τίποτα

δὲ μὲ ἐνδιαφέρει. Ἡ ἀγάπη ποῦ μας δίδαξε ὁ Ἰησοῦς δὲ ρωτᾶει, δὲν ψάχνει, δὲν ἀσχημονεῖ, χαίρεται μὲ τὴ χαρὰ τοῦ ἄλλου καὶ λυπᾶται μὲ τὴ λύπη του.

«Ὅλοι ἔχουμε νὰ δώσουμε ἀγάπη. Πιστέψτε μὲ. Ἄν δὲν ἔχουμε νὰ δώσουμε ἓνα κιλὸ κρέας, μποροῦμε νὰ δώσουμε ἓνα κιλὸ φασόλια. Ἄν πάλι δὲν μποροῦμε οὔτε αὐτό, μποροῦμε νὰ δώσουμε ἓνα χᾶδι, ἓνα λόγο παρηγοριᾶς. Ἡ ἐλπίδα εἶναι ἀπὸ τὰ λίγα πράγματα ποῦ μπορεῖς νὰ τὰ δώσεις ἀκόμα καὶ ἂν δὲν τὰ ἔχεις.

Δὲν ἔχουμε ἀνάγκη τὸ περίσσευμα τοῦ πορτοφολιοῦ μας. Ἔχουμε πιὸ πολὺ ἀνάγκη τὸ περίσσευμα τῆς ἀγάπης μας. Θὰ πρέπει νὰ μάθουμε πὼς αὐτὸ ποῦ ζητᾶμε ἀπὸ τὸ Θεὸ πρέπει πρῶτα ἐμεῖς νὰ τὸ δίνουμε στοὺς συνανθρώπους μας.»

Καὶ ὁ Λευίτης ἱερέας ἀπὸ τὸ Κεράμι συνεχίζει: «Δὲ θὰ μποροῦσα βέβαια νὰ σᾶς κρύψω πὼς μέσα ἀπὸ τὴν ἐπαφή μου μὲ τοὺς «λαθρομετανάστες», ἐγὼ τοὺς λέω ἀναζητητὲς τῆς ζωῆς, ἐνίωσα ἔνοχος γιατί ἐγὼ εἶχα στεγνὰ ροῦχα καὶ παπούτσια, εἶχα σπίτι, φαγητό, εἰρήνη καὶ δουλειά, εἶχα ὅσα ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν. Ἐνίωσα ἰσχυρὸς, παντοδύναμος ἀφοῦ εἶχα τὴν πατρίδα μου, τοὺς φίλους μου, τὴ γυναίκα μου καὶ τὰ παιδιά μου. Ἦμουν ἐκεῖνος ποῦ μπορεῖ νὰ διαφεντέψει τὴ ζωὴ του. Ἐνίωσα φόβο ὅταν ἀναλογίστηκα πὼς οἱ προγονοί μας πρὶν λίγα χρόνια εἶχαν τὴν ἴδια μοῖρα καὶ πανικὸ στὴ σκέψη ὅτι ἴσως κάποια μέρα, κάποια ματαιόδοξα μυαλὰ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς μπορεῖ νὰ ἐπιφυλάξουν τὴν ἴδια τύχη καὶ γιὰ ἐμᾶς.

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσω ἓνα μεγάλο συγγνώμη γιατί καὶ ἐγὼ εἶμαι μέρος τοῦ λεγόμενου «πολιτισμένου» κόσμου ποῦ κούρσεψε τὰ ὄνειρα ἑκατομμυριῶν παιδιῶν καὶ ἔριξε στὴν ὀρφάνια, τὴ φτώχεια, τὴν πείνα καὶ τὴν προσφυγιά ἑκατομμύρια ἀνθρώπους στὸν πλανήτη. Δὲν ἀκούσαμε, δὲν ἀκουσαν τὰ χρυσὰ παιδιά τῆς ἐποχῆς μας, δὲν καταλάβαμε, δὲν κατάλαβαν καὶ δὲ θέλουμε νὰ καταλάβουμε τὴν παραβολὴ τοῦ Σαμαρείτη, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἄφρονα πλουσίου. ...Καλῶ ὅλους ὅσοι θέλουν νὰ βοηθήσουν νὰ συστρατευτοῦν μαζί μας. Ἡ ἐποχὴ μας διαλύει τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ὁ τελευταῖος ἀπὸ ἐμᾶς μπορεῖ ἂν σηκώσει τὸ ἀνάστημά του, νὰ κάνει τὴ διαφορὰ...

...Στὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ, Κέφ. 20, Στίχ. 3' κ.ἔ. παραδίδεται ἓνας συγκλονιστικὸς λόγος τοῦ Ἰησοῦ ποῦ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε: «Ὅπως θέλετε νὰ σᾶς φέρονται οἱ ἄνθρωποι, ἔτσι νὰ τοὺς φέρεστε. Ἄν ἀγαπᾶτε αὐτοὺς ποῦ σᾶς ἀγαπᾶνε, ποῖα εἶναι ἡ χάρη σας; Ἐὰν κάνετε καλὸ σὲ αὐτοὺς ποῦ σᾶς κάνουν καλὸ, ἐὰν δανεῖζετε σὲ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐλπίζετε νὰ ἔχετε κέρδος, ποῖα εἶναι ἡ χάρη σας; Καὶ οἱ ἄμαρτωλοὶ αὐτὸ κάνουν. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς σας, κάντε τὸ καλὸ καὶ δανεῖζετε χωρὶς νὰ διώχνετε κανέναν.»

Καὶ νὰ θυμηθῶ καὶ τὴν παραίνεση τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου: «Ἐὰν μιλῶ τίς γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων καὶ δὲν ἔχω ἀγάπη, ἔχω γίνει χαλκὸς ποῦ ἠχεῖ καὶ κύμβαλο ποῦ κάνει θόρυβο» ... Τελειώνοντας, σᾶς θυμίζω τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: ... «Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη σὲ ὅλους ὅσοι ἐργάζονται γιὰ τὸ καλὸ. Ὁ Θεὸς δὲν κάνει διακρίσεις». Γιὰ περισσότερες λεπτομέρειες, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ προσφέρετε βοήθεια, μπορεῖτε νὰ ἐπικοινωνεῖτε μὲ τὸν π. Εὐστράτιο Δήμου στὸ Κεράμι Καλλονῆς Λέσβου, Τ.Κ. 81107, στὸ τηλέφωνο 6945-936856 ἢ νὰ στείλετε e-mail στὸ tyrikos@hotmail.com

ΝΗΣΤΕΥΟΥΜΕ ΑΚΟΜΗ;

Απόσπασμα από το βιβλίο του π. Ιωάννη Μπρέκ «Στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ»,
 Εκδόσεις Ἐν πλῶ, 2009

Γιατί ἀλήθεια νηστεύουν οἱ Χριστιανοὶ ἀκόμη; Για τὸν περισσότερο ἀνθρώπου, ἡ ζωὴ ἔχει ἀρκετὰ προβλήματα γιὰ νὰ τῆς ἐπιβάλουμε μόνοι μας ἐπιπλέον ὄρια στὸ τί θὰ φάμε, τί θὰ πιούμε καὶ τί θὰ κάνουμε ὀρισμένες μέρες τῆς ἐβδομάδος καὶ κατὰ τὴ διάρκεια μακρῶν περιόδων μέσα στὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔτος. Νοιάζεται πραγματικὰ ὁ Θεὸς ἂν θὰ φάμε κρέας τὴν Παρασκευὴ ἢ ἂν θὰ ἀδειάσουμε τὸ ψυγεῖο μας ἀπὸ ὅλα τὰ γαλακτοκομικὰ τῆ Μεγάλῃ Σαρακοστή; Ἔχει καμιά σημασία; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ μερικοὶ ἔχουν προσθέσει ἄλλη μιὰ ἐνσταση γιὰ τὴ νηστεία: ἀφορᾶ, στὴν ὑποκρισία πού συχνὰ τὴ συνοδεύει: ἀρνιόμαστε νὰ ἀπολαύσουμε κάποια φαγητὰ γιὰ πνευματικούς λόγους, ἀλλὰ δὲν κάνουμε καμιά προσπάθεια νὰ ἀλλάξουμε τὴ συμπεριφορὰ μας ἀπέναντι στοὺς ἀδελφούς μας. Ὑπάρχει καὶ ἀποδίδεται στὸν Μ. Βασίλειο καὶ στὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο ἕνας καταγγελτικὸς λόγος πού τοποθετεῖ τὸ ζήτημα μὲ ὀδυνηρὴ ἀκρίβεια: «Ἀπέχετε ἀπὸ τὸ κρέας καὶ καταβροχθίζετε τὸν ἀδελφὸ σας!».

Κατὰ τὸν ἅγιό Ἰωάννη τὸν Σιναΐτη, ὁ ἀληθινὸς κίνδυνος ἔγκειται στὴν τρυφηλότητα. «Γαστριμαργία ἐστὶ κοιλίας ὑπόκρισις...», μᾶς βεβαιώνει, «κοιλίαν περικόψωμεν ἔννοια πυρός. Ζητήσωμεν δὲ γὰρ καὶ εὐρήσωμεν τὰ παρ' ἡμῖν ναυάγια ταύτην μόνην ἐργαζομένην»¹. Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀντίληψη πού συναντᾶται στὰ ἀσκητικὰ ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἀπευθύνονται σὲ λαϊκοὺς εἴτε σὲ μοναχοὺς. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κασσιανός, γιὰ παράδειγμα, μᾶς δίνει τὸν λόγο τῆς νηστείας μὲ πολὺ ἀπλὰ λόγια: εἶναι, λέει, «γιὰ νὰ ἀποφεύγουμε τὸ πολὺ φαγητὸ καὶ τὸ γέμισμα τῆς κοιλίας μας... Ἡ τροφὴ πρέπει νὰ λαμβάνεται στὸν βαθμὸ πού χρειάζεται γιὰ νὰ στηρίξει τὴ ζωὴ μας, καὶ ὄχι γιὰ νὰ μᾶς ὑποδουλώνει στὴν παρόρμηση τῆς ἐπιθυμίας. Τρῶω μὲ μέτρο καὶ λογικὴ σημαίνει ὅτι διατηρῶ τὸ σῶμα σὲ καλὴ ὑγεία καὶ δὲν τὸ ἀποστερῶ ἀπὸ τὴν ἀγιότητα»².

Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς βασίζονται στὴν ποιμαντικὴ ἐμπειρία τῶν Πατέρων, ὡστόσο ἡ λογικὴ πίσω ἀπ' αὐτὲς ἔχει τὶς ρίζες της στὴν Ἁγία Γραφή, στοὺς λόγους παραδείγματος χάριν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «... καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιήσθε εἰς ἐπιθυμίαν» (Ρώμ. 13:14).

Ἡ ἀσκητικὴ παράδοση τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὑποδεικνύει πολλοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους νηστεύουμε. Ἡ σωστὴ νηστεία καθαρίζει τὸ σῶμα ἀπὸ τὶς τοξίνες, διευκολύνει τὴν προσευχὴ, βοηθᾷ στὸν ἔλεγχο τῶν διαφόρων «παθῶν» καὶ πειρασμῶν καὶ ἐνθαρρύνει τὴν ἀλληλεγγύη μὲ τοὺς ἀδελφούς μας. Αὐτὴ ἢ παράδοση ὅμως, ἐπιμένει σὲ μιὰ προσέγγιση τῆς νηστείας πού συχνὰ σήμερα λησμονεῖται: ἰσορροπία καὶ μέτρο. Εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ ἀπορροφηθοῦμε ἀπὸ μιὰ σχολαστικὴ «μελέτη συστατικῶν», γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι αὐτὸ πού θὰ ἀγοράσουμε δὲν περιέχει οὔτε μόνον γαλακτοκομικῶν εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ λιμοκτονήσουμε, βάζοντας σὲ κίνδυνο τὴν ὑγεία μας, καὶ μετὰ νὰ καμαρώνουμε γιὰ τὴν «ἐπιτυχία» μας καὶ νὰ κατακρίνουμε τοὺς λιγότερο ζηλωτὲς ἀπὸ μας (πράγμα πού ἀποτελεῖ παρωδία τῆς ἀρετῆς τῆς νηστείας). Πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους πού γίνονται Ὁρθόδοξοι ἀντιμετωπίζουν ἕνα διλήμμα ὅταν ἀποδέχονται μιὰ πρόσκληση ἀπὸ μὴ Ὁρθόδοξους, οἱ ὁποῖοι εἴτε ἀγνοοῦν εἴτε ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴν πρακτικὴ τῆς νηστείας. Γιὰ νὰ ἀποφύγουμε τὴν ὑπερηφάνεια γύρω ἀπὸ τὴ νηστεία εἶναι ὑγιὲς καὶ συνετὸ νὰ χαλαρώνουμε ἀπὸ και-

1. Κλίμαξ, Περὶ τῆς παμφάγου δεσποίνης πονηρᾶς γαστρὸς, Κεφ. Β'.

2. Περὶ τῶν ὀκτῶ κακιῶν, Φιλοκαλία.

ρου εἰς καιρὸν τὸ διαιτολόγιο. «Νὰ μετριάζετε τὴν ἔνταση τῆς συνηθισμένης πρακτικῆς σας», συμβουλεύει ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς. «Πρέπει νὰ κρατοῦμε κρυμμένο τὸ μυστήριό του ἔλεγχου τοῦ ἑαυτοῦ μας»³. Ὄταν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ προσβάλουμε τοὺς ἄλλους χάριν τῆς νηστείας, μιὰ ὑγιῆς ἐμπειροτεχνικὴ μέθοδος εἶναι ἡ συμβουλὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «πᾶν τὸ παρατιθέμενον ἐσθίετε» (Α΄ Κόρ. 10:27).

Παρὰ ταῦτα, ἡ συμβουλὴ αὐτὴ δὲν μᾶς ἀπαντᾷ στοῦ γιατί καλοῦμαστε νὰ ἀποδεχθοῦμε τὸν κανόνα τῆς νηστείας, εἴτε πρόκειται γιὰ ὀλικὴ ἀποχή γιὰ μικρὰ διαστήματα εἴτε γιὰ περιορισμένο διαιτολόγιο κατὰ τὴν Σαρακοστιανὴν περιόδου. Ὁ Εὐάγγελος ὁ Μοναχός, ἕνας ἀσκητῆς ποὺ πέθανε στὴν Αἰγυπτιακὴ ἔρημο τὸ 399, μᾶς ἐξηγεῖ ποιοὶ εἶναι οἱ πραγματικοὶ λόγοι ποὺ ἡ νηστεία κατέχει τόσο ἐξέχουσα θέση στὴ Χριστιανικὴ ζωὴ. «Νήστεψε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἀνάλογα μὲ τὴν ἀντοχή σου, διότι αὐτὸ θὰ σὲ καθαρῶσει ἀπὸ τὴν φαυλότητες καὶ τὴν ἁμαρτίες σου, ἡ νηστεία ἐξυψώνει τὴν καρδιά, ἀγιάζει τὸν νοῦ, ἀπομακρύνει τοὺς δαίμονες καὶ σὲ προετοιμάζει γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ... Ἡ ἀποχή ἀπὸ τὴν τροφὴν λοιπὸν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ζήτημα δικῆς σου ἐπιλογῆς καὶ ἀσκητικὸ καθήκον»⁴. Ὁ Ἡλίας ὁ Πρεσβύτερος, ἱερομόναχος τοῦ 11ου-12ου αἰώνα, συγκεκριμενοποιεῖ αὐτὸν τὸν στόχο μὲ μιὰ εἰκόνα ἀπὸ τὴ Μέλλουσα Βασιλεία. Ὅποιος ἀσκεῖ νηστεία καὶ ἀδιάλειπτη προσευχή, «τὸ ἕνα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ἄλλο θὰ ἐπιτύχει τὸν στόχο του», θὰ φθάσει στὴν πόλη ἀπὸ ὅπου «ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός»⁵.

Πράγματι, ἡ νηστεία τότε μόνον ἔχει νόημα, ὅταν ἀσκεῖται μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὅσο κι ἂν ἐξυπηρετεῖ στὸν καθαρισμό τοῦ σώματος καὶ στὸν ἔλεγχον τῶν παθῶν τῆς πολυφαγίας καὶ τῆς τρυφηλότητος, ὅλα αὐτὰ μόλις καὶ μετὰ βίας δικαιολογοῦν τοὺς κόπους τῆς. Ὁ κανόνας τῆς νηστείας ἔχει ἕνα βασικὸ σκοπὸ: νὰ μᾶς προετοιμάσει γιὰ τὴν ἐορτὴ ποὺ ἀκολουθεῖ. Ἀπέχουμε ἀπολύτως ἀπὸ τὴν τροφὴ πρὶν λάβουμε τὴ Θεία Εὐχαριστία, ὄχι ἀπλῶς γιὰ νὰ ἀδειάσουμε τὴν κοιλιὰ μας, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς δημιουργηθεῖ ἡ πείνα γιὰ τὴν ἀληθινὴ Εὐχαριστία, τὸν Οὐράνιο Ἄρτο, ποὺ προετοιμάστηκε γιὰ μᾶς πρὸ καταβολῆς κόσμου. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν μακρὴν περιόδου νηστείας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Λειτουργικοῦ μας ἔτους. Εἶναι ἐξαιρετικὰ βοηθητικὴς στὸ ζωτικὸ καθήκον μας νὰ «ἀγιάζουμε τὸν χρόνο», νὰ ἀνοίγουμε τὴν καρδιά καὶ τὸν νοῦ στὴν ὑπερβατικὴν πραγματικότητες καὶ στὴν ὑπόσχεση τῆς «ἐν ἡμῖν ἐλπίδος».

Ἡ νηστεία τότε βρῖσκει τὴν πραγματικὴ τῆς διάσταση μέσα στὴν ὅλη μυστηριακὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τρέφει καὶ καθοδηγεῖ τὸν πιστὸ πρὸς τὴν αἰώνια ζωὴ, τερπνότητα καὶ εἰρήνη τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Μᾶς ἀνυψώνει πάνω ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἀνάγκη τῆς ἐγκόσμιας ὑπαρξῆς μας, γιὰ νὰ μᾶς θέσει στὴν τροχιά ποὺ θὰ μᾶς ὀδηγήσει ἀπὸ τούτῃ τὴ ζωὴ στὴν αἰώνια. Ἡ νηστεία δὲν ἀποτελεῖ μυστήριον μὲ τὴν κυριολεκτικὴ σημασία τοῦ ὄρου, εἶναι ὅμως βαθύτατα μυστηριακὴ ἀλλὰ καὶ ἐσχατολογικὴ στὸν βαθμὸ ποὺ ἀγιάζει τὴν παρούσα ζωὴ καὶ δραστηριότητά μας, βαθαίνει καὶ ἐντείνει τὴν προσευχή μας, τὴν προσωπικὴ καὶ τὴν κοινὴ, καὶ δημιουργεῖ στὰ ἐσώτατα βάθη μας μιὰ ζωτικὴ δίψα γιὰ τὸν ὑπεσχημένο Ἄρτο, γιὰ τὴν αἰώνια γιορτὴ ποὺ προσδοκοῦμε.

Ἡ νηστεία εἶναι μιὰ υπόμνηση ὅτι ὁ δρόμος τῆς δόξης εἶναι ὁ δρόμος τοῦ Σταυροῦ. Μπορεῖ νὰ μᾶς ξεβολεύει κάπως: ματαιώνει τὴν τάση μας γιὰ στιγμιαία ἱκανοποίηση καὶ μὲ πικρὸ τρόπο μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι στὸν πλανήτη μας πηγαίνουν γιὰ ὕπνο πεινασμένοι κάθε βράδυ. Ὅλα αὐτὰ ὅμως εἶναι γιὰ καλὸ. Αὐτὲς οἱ μικρὲς δυσκολίες στρέφουν τὸ σῶμα, τὸν νοῦ καὶ τὴν ψυχὴ πρὸς τὸ οὐσιώδες: πρὸς τὴν οὐράνια πόλη στὴν ὁποία ἡ ψυχὴ ἀγάλλεται, ὁ νοῦς ἀγιάζεται, οἱ δαίμονες κατατροπώνονται καὶ ἐμεῖς κατοικοῦμε αἰώνως μέσα στὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ.

3. Περὶ Πνευματικῆς Γνώσεως, Φιλοκαλία I.

4. Περὶ Ἀσκήσεως καὶ Ἠσυχίας, Φιλοκαλία I, 36.

5. Ἀνθολογία Γνωμικῶν, Φιλοκαλία III.

ΜΙΑ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ κ. ΣΑΡΑΝΤΑΚΟ

του Ιωάννη Η. Χαχάλη, Γραμματέα τής Ένωσης Θεολόγων Ν. Λέσβου.
 Από τή Λεσβιακή έφημερίδα «ΕΜΠΡΟΣ», 09/09/2009

Στό «Ε» τήν Τρίτη 4-8-2009 δημοσιεύθηκε άρθρο του κ. Δ. Σαραντάκου, με τίτλο «Η περίπτωση τής Υπατίας» (όπου άβασάνιστα ύποστηρίζει ότι «άπό τήν άρχή ή Χριστιανική Έκκλησία στάθηκε ό άδιάλλακτος έχθρός του Αρχαίου Έλληνικού Πνεύματος»), έπί του όποιου θέλω νά διατυπώσω τις ένστάσεις μου και παράλληλα νά έκφέρω λόγο διαμαρτυρίας έπ' αυτου.

...Για ποιά όμως, καταστροφή του Παρθενώνα μιλάει ό συγγραφέας του άρθρου; Ποιοι είναι άραγε αυτοι οι «ρασοφόροι ζηλωτές» που γύρω στο 500 μ.Χ. καταστρέφουν άνάγλυφα και γκρεμίζουν αγάλματα θεών;

Τό μνημείο των μνημείων, ό Παρθενώνας, τόν 5ο αιώνα μ.Χ. δέν καταστρέφεται άλλά διαμορφώνεται έσωτερικά σε τρικλιτη βασιλική που διαθέτει ευρύχωρο νάρθηκα καθώς και ύπερῶα. Οί Αθηναίοι πιστοι όνόμασαν τό νέο Ναό, Παναγία ή Αθηνιώτισσα. Ό Ναός αυτός, άσκησε τόση επίδραση στα βυζαντινά χρόνια, ώστε προκαλεί έντύπωση τό μεγάλο ταξίδι στην Αθήνα του αυτοκράτορα Βασιλείου του Β' του Βουλγαροκτόνου, για νά άνέβει στην Ακρόπολη και νά προσκυνήσει τό Ναό τής Παναγίας.

Γνωρίζει, άραγε, ό κ. Σαραντάκος ότι διασώζεται γραφική άπεικόνιση του Παρθενώνα του έτους 1674 μ.Χ., άπό τό ζωγράφο Ζάκ Κάρεϊ (J. Carrey) κατά παραγγελία του τότε Γάλλου πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη;

Σ' αυτή τήν αναπαράστασή του ό Παρθενώνας φαίνεται νά διατηρείται άκέραιος και ό Γάλλος πρέσβης που είδε τόν πίνακα, χαρακτήρισε τή διάσωση του μνημείου ως θαύμα θανμάτων!

Για ποιά τότε γενικευμένη καταστροφή προερχόμενη άπό ρασοφόρους μιλάει άνευθρίαστα ό κ. Σαραντάκος;

Εάν κατά τόν 4ο αιώνα μ.Χ. παρατηρούνται κάποιες μεμονωμένες, περιορισμένες τοπικά και χρονικά, καταστροφές αρχαίων ναών, αυτές έντάσσονται στο γενικότερο περιβάλλον, που διακατέχεται άπό άντιπαλότητες, άνταγωνισμούς άκόμη και άπό φανατισμούς. Αυτές οι έλάχιστες άκραίες πράξεις σε καμμιά περίπτωση δέν άποτελούν τόν κανόνα.

Και για όσα μεμονωμένα περιστατικά μαρτυρούνται, οι κατήγοροι των Χριστιανών παραβλέπουν τις συνθήκες κάτω άπ' τις όποιες συνέβησαν. Στην κυριολεξία ένας καθημερινός σκληρός και άδυσώπητος πόλεμος γινόταν έναντίον των Χριστιανών. Οί βασανισμένοι και καταδιωκόμενοι Χριστιανοί έπόμενο ήταν, σαν άνθρωποι κι εκείνοι, νά μήν μπορέσουν κάποτε νά έλέγξουν τήν όργή τους έναντίον των καταπιεστών και των άψύχων ειδώλων τους.

Αξίζει νά αναφέρουμε έπίσης πώς κάποιες φορές γκρεμίστηκαν είδωλα άπό μόνα τους διότι έγκαταλείφθηκαν άπό τους ίδιους τους ειδωλολάτρες. Δέ μαρτυρείται όμως άπό τά αρχαιολογικά εύρήματα γενικευμένη καταστροφή των αρχαίων μνημείων...

...Οί Έλληνες Χριστιανοί έχοντας συνείδηση τής ιστορικής τους συνέχειας, δέν άπέρριψαν τόν πολιτισμό των προγόνων τους (τή σοφία και τήν τέχνη τήν αρχαιοελληνική), άλλά μόνο τήν ειδωλολατρική θρησκεία τους, ή όποία δέν ήταν παρά μόνο νοσταλγία τής έν Χριστώ άληθείας, όπως έπεσήμανε ό Απόστολος Παύλος στον Άρειο Πάγο.

Όποιοσδήποτε έχει σχέση με την ιστορία γνωρίζει, ότι ο Έλληνισμός ασπάστηκε το Χριστιανισμό αθόρυχα και μαζικά. Και απ' αυτή τη συνάντηση Έλληνισμού και Χριστιανισμού - Όρθοδοξίας διαμορφώθηκε το έλληνορθόδοξο πνεύμα που ή αξία του είναι διαχρονική και φαντάζει ακατάλυτη.

Είναι επομένως ιστορική αλήθεια, είτε συμφωνεί ο κ. Σαραντάκος με αυτή, είτε όχι, ότι ο Χριστιανισμός λειτούργησε ως κιβωτός διαφύλαξης της έλληνικής παράδοσης και κληρονομιάς.

Είναι όμως άπορίας άξιον, γιατί ο κ. Σαραντάκος ως «αδέκαστος κριτής» της ιστορίας, δέν αναφέρεται και στον καιρό της βασιλείας του Ίουλιανού του Παραβάτη, όπου παρουσιάζεται το φαινόμενο των αντιποίνων σύμφωνα με νόμους που διέτασαν την καταστροφή χριστιανικών ναών;

Ακόμη, γιατί άραγε ο κ. Σαραντάκος, δέ διαμαρτύρεται και για τη σύγχρονη καθημερινή καταστροφή Όρθοδόξων Χριστιανικών Ναών στο Κοσσυφοπέδιο από τους Μουσουλμάνους Κοσσοβάρους ή για την καταστροφή και μετατροπή σε τζαμιά των Όρθοδόξων Χριστιανικών Ναών στη σημερινή Κύπρο και Τουρκία από τους Μουσουλμάνους Τούρκους;...

...Η αλήθεια είναι ότι οι πατέρες της Έκκλησίας, είχαν πλατιά και βαθιά παιδεία. Όλοι τους ζούσαν και γνώριζαν το θύραθεν πνευματικό κλίμα και το χρησιμοποιούσαν άριστοτεχνικά για να έκφράσουν τη Μία και Μοναδική Αλήθεια.

Όταν οι μεγάλοι πατέρες συνιστούν τον παραμερισμό ή την περιφρόνηση της θύραθεν σκέψης, σημαίνει ότι όρισμένοι πιστοί από τον έναγκαλισμό της θύραθεν σοφίας κινδύνευαν να χάσουν το γνήσιο φρόνημά τους.

Όταν πάλι συνιστούν την Έλληνική Παιδεία και έξαιρουν το κάλλος της, σημαίνει ότι κάποιοι πιστοί περιφρονούσαν αυτή σε βαθμό επικίνδυνο για τη μόρφωση και τη διανοητική τους καλλιέργεια ή ακόμη ότι λησμονούσαν την άπλη αλήθεια, ότι δηλαδή για να κηρύξει κανείς σε ανθρώπους κάποιας Παιδείας πρέπει να γνωρίσει την Παιδεία τους και να έκφρασθει μέσω των μορφών της...

...Γράφει ο κ. Σαραντάκος ότι οι Χριστιανοί επιδόθηκαν στην έξαφάνιση των συγγραμμάτων των αρχαίων Έλλήνων φιλοσόφων. Αν ισχύει αυτό, τότε τα συγγράμματα όλων των αρχαίων Έλλήνων συγγραφέων που έχουμε σήμερα και μελετάμε, ποιός τὰ διέσωσε; Μήπως οι ειδωλολάτρες οι έξαφανισθέντες από προσώπου γης εδώ και 1.500 χρόνια;

Γνωρίζει άραγε ο κ. Σαραντάκος ότι πολλά έργα του σοφιστή Πρωταγόρα κατεστράφησαν καταμεσής της αθηναϊκής αγοράς, από Αθηναίους ειδωλολάτρες που τὰ έριξαν στην πυρά, επειδή θεωρήσανε τὸ συγγραφέα τους ως άθεο;

Άπορεί κανείς με την τόση αρχαιοπληξία από μέρους του κ. Σαραντάκου.

Έντεκα εκατομμύρια Χριστιανούς μάρτυρες, είχαμε κατά τους τρεις πρώτους χριστιανικούς αιώνες, σφαγιασθέντες από τους κυρίαρχους των έθνων ειδωλολάτρες. Αυτούς δέ θά πρέπει να τους θρηνήσει και να τους τιμήσει κανείς, κ. Σαραντάκο; Δέν όφείλει κανείς να απολογηθεί γι' αυτούς τους άδικοσκοτωμένους Χριστιανούς; Και θά πρέπει να απολογηθεί ό χριστιανικός κόσμος για τὸ θάνατο μίας φιλοσόφου, της Ύπατίας, για ένα γεγονός που συνέβη από ένα πληθος ζηλωτών έξαγριωμένων και μη έλεγχομένων από τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας Κύριλλο,...

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΕΙΝΑΙ ΜΑΘΗΜΑ ΖΩΗΣ, ΑΓΩΓΗ ΨΥΧΗΣ.

Απόσπασμα από την εισήγηση του Βασιλείου Χ. Στεργιούλη, Προέδρου του Παραρτήματος της Π.Ε.Θ. στο Νομό Λαρίσης, που έγινε στο Θ' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο στην Αθήνα το έτος 2007, με θέμα: «Το μάθημα των Θρησκευτικών στην Ελλάδα».

...Τα θρησκευτικά είναι μάθημα ζωής, αγωγή ψυχής. Η διδασκαλία του αποτελεί έθνική αναγκαιότητα. Οί λόγοι που την επιβάλλουν είναι προφανείς:

1. Πρώτον ο γενικός σκοπός της αγωγής, ο οποίος, αποβλέπει στη «συστηματική ανάπτυξη όλων των ψυχικών και πνευματικών δυνάμεων τόν ανθρώπου... για να εξουσιάσει ό,τι είναι γύρω του, χωρίς να φθάσει στην ύπεροψία και στην ύβριν προς την ουσία του...»¹ κατά τον ακαδημαϊκό Ίω. Θεοδωρακόπουλο. Κατά τον Β. Ν. Τατάκη ή αγωγή είναι ανιδιοτελής. Μορφώνει τον άνθρωπο «μόνο για να τον μόρφωση, να τον βοηθήσει να πραγματοποιήσει στον υψηλότερο δυνατό βαθμό την ανθρώπινη ουσία του έξω από κάθε χρησιμοθηρική σκοπιμότητα»². Ανιδιοτελής είναι ή αγωγή και κατά τον Ίω. Κογκούλη³.

Υπηρετώντας το γενικό αυτό σκοπό της αγωγής, που είναι ο συνεχής εξανθρωπισμός του ανθρώπου, το σχολείο, δεν πρέπει να αποβλέπει μονομερώς πώς να αναπτυχθούν οι νέοι σε μελλοντικούς επιστήμονες, αλλά να στοχεύει στη διαμόρφωσή τους σε προσωπικότητες. Σε άρτιους και ολοκληρωμένους ανθρώπους.

Η διανοητική καλλιέργεια και ή ανάπτυξη των δεξιοτήτων των νέων, προκειμένου να ασκήσουν κάποιο επάγγελμα και γενικά ή σύνδεση της παιδείας με την παραγωγή και την αγορά εργασίας, αποτελεί το δευτερογενή, θα λέγαμε, σκοπό της αγωγής.

Πρέπει να γνωρίζουμε πώς «ή λύση του προβλήματος της «επιβίωσης» δεν σημαίνει και λύση του μείζονος προβλήματος της ζωής»⁴. Όπως εύστοχα παρατήρησε ο Ντοστογιέφσκι «**το μυστικό της ανθρώπινης ύπαρξης δεν είναι να ζει μονάχα, αλλά να ξέρει ποιός είναι ο σκοπός της ζωής**». Διαφορετικά, συνεχίζει, «**θ' άρνηθει να ζει και θα προτιμήσει καλύτερα να αυτοκαταστραφεί κι άς βρίσκονται όλόγυρα του όλο ψωμιά**»⁵. Την αλήθεια αυτή διαπιστώνουμε κάθε τόσο στη σύγχρονη κορεσμένη από υλικά αγαθά κοινωνία μας, που μαστιζείται από πνευματική ένδεια. Είναι αιώνιος ο λόγος του Κυρίου Ιησού Χριστού: «**Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος**»⁶. Και τον επιβεβαιώνει καθημερινώς ή σύγχρονη Ψυχανάλυση. Ο θεμελιωτής της σχολής της λογοθεραπείας Βίκτωρ Φράνκ τονίζει πώς σήμερα «**ό άνθρωπος πάσχει από την άπώθηση... του πόθου να βρει νόημα στη ζωή**»⁷. Το νόημα όμως της ζωής δεν μπορεί να βρει άπάντηση κατά το Γερμανό θεολόγο και φιλόσοφο Ρ. Tillich «όσο δεν μπορούμε να διακρίνουμε την παρουσία του αιώνιου ... μόνο το αιώνιο μπορεί να μᾶς δώσει τη βεβαιότητα ότι ό άνθρωπος και ή γή δεν είναι μάταια, άκόμη και αν αύριο ή ιστορία θα έφθανε στο τέλος της. Γιατί το έσχατο τέλος βρίσκεται εκεί, όπου βρίσκεται ή πρώ-

1. Βλέπε Βασιλείου Χ. Στεργιούλη, Τά θρησκευτικά, Μάθημα ζωής, Αγωγή ψυχής, Λάρισα 2002, σέλ. 18.

2. Βασ. Ν. Τατάκη, Παιδαγωγική, Αθήνα 1978, σέλ. 142-143.

3. Ίω. Κογκούλη, Το μάθημα των θρησκευτικών στη Μέση Εκπαίδευση (1833- 1932), Θεσ/νίκη 1985, σέλ. 17-18.

4. Κ. Δεληκωνσταντή, Σύγχρονη Παιδαγωγική και Παιδεία Ορθοδοξίας. Βλέπε Συλλογικό Τόμο: Η Ορθοδοξία ως πρόταση ζωής, εκδόσεις «Ακρίτας», 1993, σέλ. 258.

5. Νικολάου Β. Χρονοπούλου, Η παιδευτική αξία του μαθήματος των θρησκευτικών, περιοδικό «Κοινωνία», Ιούλ.-Σεπτ. 2000, σέλ. 258.

6. Ματθ. 4, 4.

7. Νικολάου Β. Χρονοπούλου, όπου πάρ.

τη αρχή, σ' αυτόν για τὸν ὁποῖο χίλια ἔτη εἶναι ὡς ἡ ἡμέρα ἢ χθές»⁸. Εἶναι εὐστοχη ἡ ἐπισήμανση τοῦ Ἀλεξ. Σολζενίτιν πῶς «**Τὸ νόημα τῆς ζωῆς μας δὲν ἐγκείται στὴν ἀναζήτηση τῆς ὑλικῆς ἐπιτυχίας, ἀλλὰ στὴν τάση τῆς ψυχῆς γιὰ μίαν ἄξια πνευματικὴ ἀνάπτυξη...**»⁹.

Τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν μπορεῖ νὰ προκαλεῖ στὸ μαθητὴ «θεϊκὴ νοσταλγία καὶ ἔρωτα πρὸς τὶς ἀπόκρυφες πηγές τῆς ζωῆς», γιὰ «νὰ ἀντιταχθεῖ πρὸς τὴν τεχνοκρατικὴ βαρβαρότητα, πὺν ἀπειλεῖ νὰ πνίξει τὸ θεϊκὸ σπινθήρα τῆς ψυχῆς»¹⁰. Εὐστοχα εἰπώθηκε πῶς τὰ θρησκευτικὰ εἶναι «ἓνα κεφάλαιον πολὺτιμον διὰ τὴν ἀγωγήν», τὸ ὅποιο «ἐλάχιστα ἔχει ἀξιοποιηθεῖ ἢ μᾶλλον δὲν ἔχει ἀκόμη ἀξιοποιηθεῖ»¹¹...

8. Ὅπου πάρ.

9. Ἀλεξ. Σολζενίτιν. Βλέπε Βασ. Χ. Στεργιούλη, Τὰ Θρησκευτικὰ, Μάθημα ζωῆς, Ἀγωγή ψυχῆς, Λάρισα 2002, σέλ. 27.

10. Κων. Δ. Γεωργιούλη, Ἡ οὐσία καὶ ἡ διδακτικὴ τῶν Θρησκευτικῶν, Ἀθῆναι 1975, σέλ. 12.

11. Ἀρ. Ασπιώτη, Τὸ παιδί καὶ ἡ θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγησις, Ἀθῆναι 1962, σέλ. 24.

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ «Τὸ σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ»,
μτφρ. Ἰ. Κ. Παπαδόπουλου, Γέφυρες, Ἀρμός, Ἀθήνα 1999, σσ. 121-127.

Τὸ ΚΥΡΙΟ ΕΡΓΟ τῆς ἱστορικῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ ἀναγγέλλει τὴν Καλὴ Ἀγγελία. Κάνοντάς το αὐτό, ἀναπόφευκτα προφέρει μίαν κρίση γιὰ τὸν κόσμον. Τὸ ἴδιο τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι μίαν κρίση καὶ μίαν καταδίκη. Ἐπισύρει τὴν προσοχὴν στὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν κόσμον ὑπάρχει ἀκραιά ἐνταση, ἀντίθεση καὶ ἐναντιότητα, διότι τὸ Εὐαγγέλιον «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», εἶναι ἡ διακήρυξη ἑνὸς κόσμου πὺν «πρόκειται νὰ ἔρθει». Ἡ Ἐκκλησία δίνει μαρτυρία γιὰ τὴν νέα αὐτὴ ζωὴ, πὺν φανερώθηκε καὶ ἀποκαλύφθηκε στὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος. Τὸ κάνει δὲ αὐτὸ ταυτόχρονα μὲ λόγον καὶ πράξιν, διότι ἡ ἀληθινὴ ἀγγελία τοῦ εὐαγγελίου ἐγκείται ἀκριβῶς στὴν ἐφαρμογὴ τῆς νέας ζωῆς, στὴν ἀπόδειξη τῆς πίστεως μὲ τὰ ἔργα.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ μίαν ἔνωση ἱεροκηρύκων ἢ μίαν ἐκπαιδευτικὴν ἑταιρεία, ἢ ἓναν ἱεραποστολικὸν κύκλον. Ἔργον τῆς εἶναι ὄχι μόνον νὰ καλεῖ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς εἰσάγει (νὰ τοὺς μνεῖ) στὴν νέα αὐτὴ ζωὴ γιὰ τὴν ὁποία δίνει μαρτυρία, διότι τὴν κατέχει αὐτὴ τὴ ζωὴ. Εἶναι πράγματι ἓνα ἱεραποστολικὸν σῶμα καὶ πεδῖον δράσεως τῆς εἶναι ὁ κόσμος ὁλόκληρος. Ἀλλὰ ὁ σκοπὸς τῆς ἱεραποστολικῆς τῆς δραστηριότητος δὲν εἶναι νὰ μεταφέρει στοὺς ἀνθρώπους κάποιες πεποιθήσεις ἢ ιδέες, οὔτε νὰ τοὺς ἐπιβάλλει μίαν καθορισμένην πειθαρχίαν ἢ ἓνα κανόνα ζωῆς, ἀλλὰ πρῖν καὶ πάνω ἀπ' ὅλα νὰ τοὺς εἰσάγει στὴν νέα αὐτὴ πραγματικότητα, νὰ τοὺς μεταστρέφει, νὰ τοὺς ὀδηγεῖ μὲσω τῆς πίστεως καὶ τῆς μετάνοιας στὸν ἴδιον τὸ Χριστὸ ὥστε νὰ γεννηθοῦν ἐκ νέου ἐν Αὐτῷ, «δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος Ἁγίου». Ἔτσι ἡ διακονία τοῦ Λόγου ὀλοκληρῶνεται στὴν διακονία τῶν μυστηρίων.

ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Τρεις έκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν στη Λέσβο τόν περασμένο Μάιο, όλες σε συνεργασία με την Ένωση Θεολόγων Νομού Λέσβου και με όμιλητή τόν π. Βασίλειο Θεομό, επίκουρο καθηγητή τής Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Σχολής Αθηνών, ψυχίατρο παιδιών και έφηβων.

Η πρώτη από τόν Σύλλογο Γονέων – Κηδεμόνων και τή Σχολική Επιτροπή τού 5ου Γυμνασίου Μυτιλήνης τήν Παρασκευή 22 Μαΐου 2009 και ώρα 7:00 μμ στήν Αίθουσα Έκδηλώσεων τού 5ου Γυμνασίου Μυτιλήνης με θέμα: «Η βία συμπεριφορά τών παιδιών μας».

Η δεύτερη από τόν Σχολικό Σύμβουλο Θεολόγων Β. Αιγαίου κ. Ανδρέα Αργυρόπουλο γιά τούς Θεολόγους τού νησιού, τόν Σάββατο 23 Μαΐου 2009 στό Π.Ε.Κ. Μυτιλήνης και ώρα 9:00 πμ. με θέμα: «Η Θεολογία σε διάλογο».

Και ή τρίτη από τήν Ίερά Μητρόπολη Μηθύμνης, τόν Δήμο Καλλονής και τόν ΚΕΣΥΠ Καλλονής, τόν Σάββατο 23 Μαΐου 2009 και ώρα 7:00 μμ, στό Δημοτικό Θέατρο Καλλονής, με θέμα: «Η ψυχική έπαφή γονέων και παιδιών».

Παρακάτω παραθέτουμε αποσπάσματα από τις δημοσιεύσεις τών τοπικών έφημερίδων γιά τις δυο από αυτές τις έκδηλώσεις.

Η ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΣΗ ΜΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ «ΑΛΛΟ» ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΗΘΟΥΣ

τής Αναστασίας Σκούρτσου – Αναγνώστου καθηγήτριας – Θεολόγου

...Τό θέμα, λοιπόν, τής εισήγησης «Η Θεολογία σε διάλογο με τόν σήμερα», αποκτά ιδιαίτερη σημασία σήμερα, γιατί ζούμε σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία, όπου καλείται ό καθένας μας, και πιό συγκεκριμένα ό θεολόγος, να αναπτύξει διάλογο με τόν «διαφορετικό» άνθρωπο, σε ένα κλίμα σεβασμού και αποδοχής τού άλλου. **Η λέξη κλειδί, πού χρησιμοποιήθηκε από τόν π. Βασίλειο Θεομό, ήταν ή «συγκατάβαση» μας πρὸς τόν «Άλλο». Αυτό σημαίνει ότι κατεβαίνω εκεί, πού είναι «ό Άλλος», και τόν συναντώ ως πρόσωπο με αγάπη και ώριμότητα.** Αυτά τὰ γνωρίσματα είναι απαραίτητα γιά τόν θεολόγο να συνυπάρχουν, προκειμένου να πετύχει μία ουσιαστική σχέση με τούς μαθητές του και τις μαθήτριές του. «Δέν μιλω γιά τήν πίστη μου από θέση ύπεροχής και έπαρσης, γιατί αυτά τὰ γνωρίσματα δέν συνάδουν με τόν Ορθόδοξο ήθος», τόνισε χαρακτηριστικά ό π. Βασίλειος Θεομός.

Ο όμιλητής στή συνέχεια αναφέρθηκε σε ιεραποστόλους, πού έζησαν κοντά σε ανθρώπους, σεβόμενοι τούς ίδιους, τόν πολιτισμό τους, τή γλώσσα τους. Αφού πρώτα δημιούργησαν κλίμα αγάπης και εμπιστοσύνης, τότε μόνο μπόρεσαν να τούς μιλήσουν γιά τόν Χριστό. Αυτή ή στάση τους μάς παραπέμπει στήν «ένανθρώπιση» τού Χριστού. Ο ίδιος γίνεται άνθρωπος, δίνει αξία στόν άνθρωπο και τόν καλεί να έξυψωθεί. Ο Υιός και Λόγος τού Θεού ήλθε σε συγκεκριμένο πολιτισμό, στόν όποιο ό ίδιος υπάκουσε κατά τήν ανθρώπινη φύση Του.

Ο π. Βασίλειος Θεομός υπενθύμισε ότι **έχουμε ξεχάσει σήμερα οί ορθόδοξοι τή μεγάλη σημασία τής ενανθρώπισης.** Ενοχλούμαστε απ' τή διαφορετικότητα τού άλλου, τήν

ἀμφιβολία του, την ὅποια ἀθεΐα του, γιατί πιθανῶς ὅλα αὐτὰ ἀποκαλύπτουν τὶς δικές μας ἀνασφάλειες, τὶς δικές μας ἀμφιβολίες. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀνοιχτοῦμε καὶ νὰ ἐκτιμήσουμε τὸ ὅποιο καλὸ ἔχουν καὶ οἱ «Ἄλλοι».

Ανέφερε, ἐπίσης, ὁ π. Βασίλειος τὰ λόγια του προφήτη Ἡσαΐα, ὁ ὁποῖος γράφει πρὸς τὴ Νέα Ἱερουσαλήμ, τὴ μελλοντικὴ Ἐκκλησία: «**Θὰ θηλάσεις γάλα Ἑθνῶν**», δηλαδή **τὰ ἔθνη θὰ προσφέρουν τὸ γάλα τους, γιὰ νὰ θρέψουν τὴν Ἐκκλησία, ἢ ὅποια μπορεῖ νὰ τὸ μεταβολίσει, διατηρώντας τὴν ταυτότητά της**. Αὐτὸ ἄς τὸ πάρουμε ἐμεῖς ὡς παράδειγμα ζωῆς. Ἐξάλλου, ὅλοι γνωρίζουμε τὴν προσφορὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ στοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴ στάση τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στοὺς Ἑλληνες συγγραφεῖς.

Ὁ π. Βασίλειος τόνισε παράλληλα τὴ μεγάλη προσφορὰ τῆς θεολογικῆς σκέψης, πού σήμερα ἀναγνωρίζεται σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο. Ἔργα ἀξιόλογων θεολόγων, ὅπως τοῦ Ὀλιβιέ Κλεμᾶν, τοῦ Σμέμαν, τοῦ Στανιλοάε, τοῦ Φλωρόφσκυ, τοῦ μητροπολίτη Περγάμου Ἰωάννη Ζηζιούλα, ἔρχονται νὰ διατρανώσουν τὴν ἐπικαιρότητα καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ διαλόγου τῆς Θεολογίας μὲ τὸ σήμερα. Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἀναλάβουμε τὴν προσωπικὴ μας εὐθύνη ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς θεολόγοι...

Συνοψίζοντας, νομίζω, ὅτι ἡ ἐπιτυχία μιᾶς συζήτησης κρίνεται ἀπ' τὸν προβληματισμὸ καὶ τὴ διάθεση αὐτοκριτικῆς, πού γεννᾶ στὸν καθένα. Εὐχόμεσθε νὰ ἀκολουθήσουν πολλοὶ ἀπὸ μας τὴν ἀνοιχτότητα τῆς σκέψης τοῦ π. Βασίλειου Θερμοῦ, τὴν ἀμεσότητα τοῦ λόγου του καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς ἐκφράσεώς του, μὰ πάνω ἀπὸ ὅλα τὴν ἀγάπη του, γι' αὐτὸ πού ὑπηρετεῖ.

«**Η ΨΥΧΙΚΗ ΕΠΑΦΗ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΩΝ**»

Μιὰ ἐπιτυχημένη ἐκδήλωση στὴν Καλλονή

... Στὴν ὁμιλία του αὐτὴ ὁ π. Βασίλειος Θερμὸς μεταξὺ ἄλλων τόνισε καὶ τὰ παρακάτω ἀξιοσημεῖωτα. Μέσα στὴν σημερινὴ κοινωνία τοῦ ἄγχους πού γεννᾶ ὁ καθημερινὸς ἀγῶνας τῆς ἐπιβίωσης εἶπε, εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη οἱ γονεῖς νὰ ἐπιτύχουν στιγμὲς χαλάρωσης διότι ὁ διάλογος μὲ τὰ παιδιά τους εὐημερεῖ σὲ τέτοιες στιγμὲς. Μέσα ἀπὸ τὸν διάλογο οἱ γονεῖς μαθαίνουν νὰ ἀκοῦνε τὰ παιδιά τους καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο διότι: α) ἡ ἀντίληψη τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ τί συμβαίνει μέσα στὴν οἰκογένεια διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀντίληψη τοῦ γονέα καὶ β) τὰ παιδιά ἀπεχθάνονται νὰ βομβαρδίζονται ἀπὸ τοὺς μονολόγους τῶν γονιῶν τους. Ἀκόμη, οἱ προκαταλήψεις τῶν γονιῶν ἀπέναντι στὰ παιδιά τους, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ μεγάλη ἢ ἐλάχιστη ἀπόσταση τῶν γονιῶν ἀπὸ αὐτὰ, κάνει δύσκολη τὴν ἐπαφὴ μαζί τους. Εἶπε χαρακτηριστικὰ ὅτι ἕνα βιβλίο ἂν τὸ τοποθετήσουμε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὰ μάτια μας ἢ ἀντίθετα ἂν τὸ βάλουμε ἀκριβῶς μπροστὰ στὰ μάτια μας δὲν μποροῦμε νὰ τὸ διαβάσουμε. Ἀπαιτεῖται ἡ σωστὴ ἀπόσταση. **Ἀπαιτεῖται ἕνας συνδυασμὸς ἀλήθειας καὶ ἀγάπης στὴν ἀντιμετώπιση τῶν παιδιῶν.**

Κάποιες στιγμὲς ἐπίσης, χρειάζεται οἱ γονεῖς νὰ ἐπιτρέψουν στοὺς ἐφήβους νὰ κάνουν πράγματα πού ἐνῶ δὲν ἀρέσουν στοὺς ἴδιους, ὅμως ἐκφράζουν τὸ χαρακτῆρα τῶν παιδιῶν τους. Γιὰ νὰ ἔχουν πραγματικὴ ἐπαφὴ μὲ τὰ παιδιά τους, οἱ γονεῖς πρέπει νὰ σέβονται τὸ χαρακτῆρα καὶ τὴν προσωπικότητα τῶν παιδιῶν τους.

Καὶ κατέληξε λέγοντας ὅτι **ἐπειδὴ ὅλοι χρειάζομαστε ἀγάπη, θαυμασμὸ καὶ σεβασμὸ, τὰ παιδιά θὰ ψάξουν σὲ λάθος μέρος νὰ βροῦν αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, ἂν αὐτὰ δὲν παρέχονται ἀπὸ τοὺς γονεῖς...**

«Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολυμμένοις μωρία ἔστι,
τοῖς δὲ σφῆζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἔστι» (Α' Κόρ. 1,18)

Σταυρός,
ὁ φύλαξ πάσης τῆς οἰκουμένης'
Σταυρός,
ἡ ὠραιότες τῆς Ἐκκλησίας'
Σταυρός,
βασιλέων τὸ κραταίωμα'
Σταυρός,
πιστῶν τὸ στήριγμα'
Σταυρός,
Ἀγγέλων ἡ δόξα,
καὶ τῶν δαιμόνων τὸ τραῦμα.

(Ἐξαποστειλᾶριο)

Ὁ προσκνηματικὸς Σταυρὸς
τῆς Μονῆς Σταυροβουνίου Κύ-
πρου, στὸν ὁποῖο διαφυλάσσει-
ται τὸ τεμάχιο τοῦ Τιμίου Ξύ-
λου, εὐλαβικὸ ἀφιέρωμα τῆς
Ἁγίας βασιλομήτορος Ἑλένης
στὴ Μονή.

Θεολογική Παρουσία

Συντάσσεται καὶ ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ
τοῦ Παραρτήματος Νομοῦ Λέσβου τῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Θεολόγων
Διεύθυνση: Γεωργίου Μούρα 16 - Μυτιλήνη 81 100
Τηλέφωνο καὶ τηλεομοιότυπο: 22510 27249, E-mail: theologiki_parousia@yahoo.gr
Εἰσφορές στὸν ἀρ. λογ. Eurobank: 00260319600101068469

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΤΕΥΧΟΣ ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ

κ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΚΟΝΤΟΖΟΥ, Ἰδιοκτῆτη τοῦ καταστήματος:

«Bell Ami» Ταβέρνα - Οὐζερί

(Εὐαγγελίστριας 13, Ἀκλειδιοῦ, Μυτιλήνη, Τηλ. 22510 23495 & 6996490386)

Τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ εὐχόμαστε ἡ ἐνέργειά του αὐτὴ νὰ βρεῖ μιμητές.